

บทที่ 4

ลักษณะกระบวนการทำรำระบำพื้นเมืองภาคใต้

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการประดิษฐ์ลักษณะกระบวนการทำรำระบำพื้นเมืองภาคใต้โดยใช้ชุดระบำพื้นเมืองภาคใต้ที่ได้รับความนิยมสูงสุดของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งมาสถาบันละ 1 ชุด เพื่อที่จะอธิบายกระบวนการทำรำอย่างละเอียดเป็นกรณีศึกษา คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราชในกรณีศึกษาชุดระบำาริศรีนคร วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุงใช้กรณีศึกษาชุดระบำ ลังกาสูกะ สถาบันราชภัฏสงขลาใช้กรณีศึกษาชุดระบำชนไก่และสถาบันราชภัฏยะลา ใช้กรณีศึกษา ชุดระบำปาเต๊ะ ในการอธิบายลักษณะกระบวนการทำรำแต่ละชุดในบทนี้นั้น ผู้วิจัยได้ใช้ลักษณะ กระบวนการทำรำของผู้ประดิษฐ์ชุดระบำแต่ละชุดโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจาก เอกสารตำราทางวิชาการประกอบและจากการสัมภาษณ์ผู้ประดิษฐ์และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

1. ลักษณะกระบวนการทำรำระบำพื้นเมืองภาคใต้

1.1. ระบำาริศรีนคร

ความเป็นมา

นครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนามาช้านาน คูได้จากจังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก และจังหวัดมีวัดมหาธาตุที่เป็นศูนย์รวม ของพุทธศาสนิกชน ของชาวใต้ และทั่วประเทศที่มาสักการะบูชาอยู่เป็นประจำ ซึ่งความ เจริญรุ่งเรืองด้านศาสนาของนครศรีธรรมราชนี้เองทำให้วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราชได้ นำเอาจุดเด่นในข้อนี้มาเป็นแนวคิดในการประดิษฐ์ชุดระบำที่สื่อถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธ ศาสนา โดยในปี พ.ศ. 2537 ภาควิชานาฏศิลป์วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ได้ประดิษฐ์ชุด ระบำาริศรีนครขึ้น และได้้นำออกแสดงเผยแพร่มาถึงปัจจุบัน

ขั้นตอนและวิธีการแสดงระบำาริศรีนคร

ระบำาริศรีนครจะใช้ผู้แสดงเป็นผู้หญิงล้วน จำนวน 6 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 10 นาที สามารถแบ่งเนื้อหาของการแสดงออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1. ช่วงผู้แสดงออกและเชิญชวนกันไปทำบุญ 2. ช่วงทำบุญ 3. ช่วงแสดงถึงความอímเอิบใจในการ

ทำบุญสี่ออกมาด้วยการรำรำ 4. ช่วงตั้งขุ่มต่อเนื่องไปจนจบการแสดง ซึ่งทั้ง 4 ช่วงเนื้อหาสามารถอธิบายได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 ผู้แสดงออกและเชิญชวนกันไปทำบุญ

เริ่มด้วยผู้แสดงกลุ่มแรกเดินออกมากลางเวที มีมือขวาถือเชิงเทียนรูปดอกบัว มือซ้ายแบมือประกบติดกับมือขวา ก้มหน้าเล็กน้อยพร้อมกับนั่งคุกเข่าเปรียบเสมือนกับการไปทำบุญจะต้องทำจิตใจให้สงบ มีสติสำรวมทั้ง กาย วาจา และใจ ค่อยด้วยการรวมกลุ่มเข้าเป็นวงกลม โดยมีมือขวาถือเชิงเทียนส่งมือเขาหากันในวง หน้ามองเชิงเทียนรูปดอกบัว เปรียบเสมือนกับทุกคนมีใจมุ่งสู่จุดเดียวกัน คือ พระพุทธศาสนา แล้วนั่งลงรอกลุ่มที่ 2 ออกมา กลุ่ม 2 เดินออกมาด้วยมือขวาถือเชิงเทียนรูปดอกบัววงอแขนระดับไหล่ มือซ้ายปาดมือตั้งวงระดับอกแล้วจีบคว้าแขนตั้งระดับไหล่ ลักษณะเหมือนกับการกวักมือเรียกกลุ่มแรกเพื่อให้ไปทำบุญร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมทางภาคใต้เวลาจะไปทำบุญก็มักจะมีการชักชวนเพื่อนใกล้เคียงกันไปพร้อม ๆ กัน ช่วงจังหวะเพลงจะเป็นจังหวะช้า ๆ เข้ากับท่วงทีลีลาการเคลื่อนไหวที่ใช้พลังน้อย ซึ่งทำให้ทำรำมีความนุ่มนวล เชื่องช้า แต่ดูหนักแน่น

ช่วงที่ 2 ช่วงการทำบุญ

ทุกคนรวมตัวกันเป็นวงกลมถือเชิงเทียนดอกบัวที่เปรียบเสมือนตัวแทนพระพุทธศาสนาไว้แนบหน้าอก แล้วเดินเป็นวงกลมแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา คูได้จากกรถือเชิงเทียนที่ถือไว้แนบอกด้านซ้าย บริเวณหัวใจแสดงถึงการเคารพเลื่อมใสต่อพุทธศาสนาด้วยจิตใจโดยแท้

ข้อนำสังเกต ลักษณะของการเดินวนเป็นวงกลมที่สื่อให้เห็นถึงการเดินวนรอบอุโบสถในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะเดินวนทางขวาแต่ลักษณะการเดินวนเป็นวงกลมที่น่าสื่อถึงการเดินรอบอุโบสถของการแสดงชุดนี้กลับพบว่าเดินวนไปทางซ้าย แต่ชาวพุทธถือว่าเป็นการเดินวนทิศทางที่เป็นอัปมงคล ซึ่งการแสดงชุดระบำนารีศรีนครนี้จะเดินวนทางด้านซ้ายเหมือนกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยเมื่อมีการแปรแถวเป็นรูปวงกลม ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาของการแสดงนาฏศิลป์ไทย

ผู้แสดงเดินสลับเข้าออกในวงเป็นกลุ่ม กลุ่มที่เดินเข้าวงจะถือเชิงเทียน รูปดอกบัวชูขึ้นระดับศีรษะไปข้างหน้า แสดงถึงการเคารพบูชาพระพุทธศาสนาไว้สูงสุด และจะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าดังที่ชูเชิงเทียนรูปดอกบัวไปด้านหน้า

กลุ่มที่เดินออกถือเชิงเทียนรูปดอกบัวไว้ระดับหน้าอก แสดงถึงการประดับประดาให้พระพุทธศาสนาเจริญก้าวหน้าและคงอยู่คู่กับชาวเมืองนครศรีธรรมราชตลอดไป ช่วงจังหวะจะช้า เน้นการเคลื่อนไหวที่ใช้พลังน้อย แต่ดูหนักแน่นมั่นคง

ลักษณะการใช้มือป้องแสงเทียนจุดประสงค์เพื่อต้องการไม่ให้เปลวเทียนดับ แล้วในความหมายในเชิงปรัชญาที่เปรียบได้กับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองดั่งกับเปลวเทียนที่แผ่รัศมีแสงสว่างออกมา

ช่วงที่ 3 ช่วงแสดงถึงความอิมเม็บใจเมื่อทำบุญเสร็จสิ้น

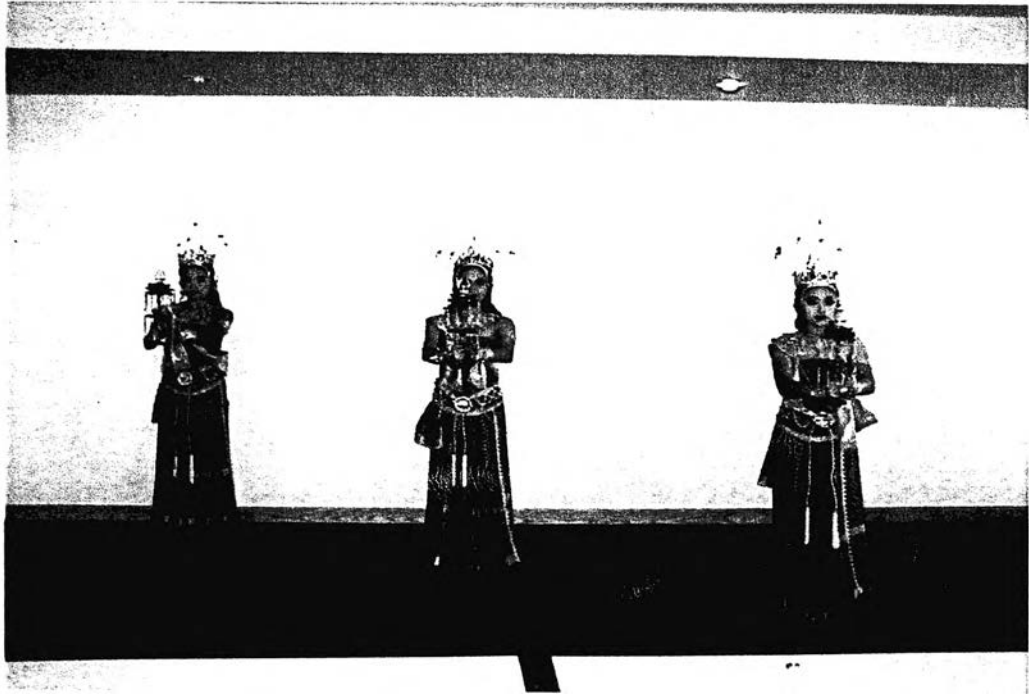
ช่วงนี้ผู้แสดงจะมีการเคลื่อนไหวว้าวระส่วนต่าง ๆ ในการรำรำที่มีพลังมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงอาการกระฉับกระเฉง คึกคัก แข็งแรงขึ้น มีพลังมากกว่าช่วงแรกโดยสังเกตได้จากการขึ้น-ลงเข้า – ออก ของมือและเท้าที่กระฉับมีพลัง ลักษณะของการแปรแถวที่หลากหลาย ทั้งแถวเฉียง แถวหน้ากระดาน แถวสลับฟันปลา แถวตอนประกอบกับการแสดงลีลาท่ารำที่ใช้พลังการเคลื่อนไหวที่เร็วขึ้น ซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่มีจังหวะดนตรีที่เร็วและกระฉับขึ้นนั่นเอง แต่ทั้งนี้แม้จะมีการแปรแถวที่หลากหลาย การเคลื่อนไหวการรำรำที่มีพลังมากขึ้นแต่ท่ารำก็ยังคงความนิ่งและนุ่มนวลอยู่

ช่วงที่ 4 การรวมตัวตั้งขุมสืบเนื่องไปจบจบการแสดง

ผู้แสดงจะเข้ามารวมตัวกันเป็นลักษณะการตั้งขุมเป็นรูปสามเหลี่ยม ยึดแกนกลางให้ผู้แสดงหนึ่งคนยื่นถือเชิงเทียนรูปดอกบัวชูขึ้นระดับศีรษะ แล้วแบ่งผู้แสดงทั้งสองข้างเท่า ๆ กัน โดยใช้การลดหลั่นระดับของมือและการยื่น นั่งคุกเข่าเข้ามาประกอบกับการตั้งขุม โดยจุดสูงสุดอยู่ที่คนยืนอยู่ตรงกลางเป็นแกนหลัง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเลื่อมใสศรัทธาที่ทุกคนมุ่งไปสู่จุดเดียวกัน คือ พระพุทธศาสนา โดยจะช่วยกันประดับประดาทระนุบำรุงให้พระพุทธศาสนาดำรงคู่มืองนครศรีธรรมราชสืบไป

จบด้วยดนตรีรัวกลองผู้แสดงชวยเท้าเข้าแถวเป็นแถวตอนแถวเดียวกัน มือยังคงถือเชิงเทียนรูปดอกบัวแนบอก แล้วแยกเข้าเวทีสลับ ซ้าย – ขวา แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการรวมพลังที่จะนำหลักคำสอน หลักปฏิบัติ ของพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ต่อไป จบการแสดง

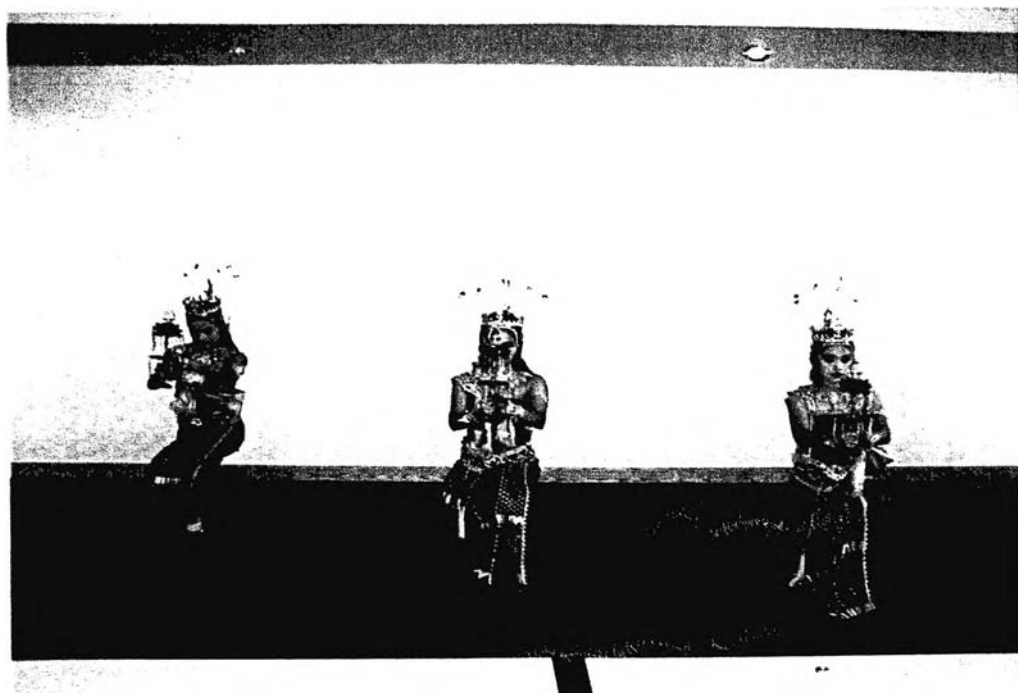
ทำร่าระบำนาตรีศรีนคร

ภาพที่ 63

ท่าที่ 1

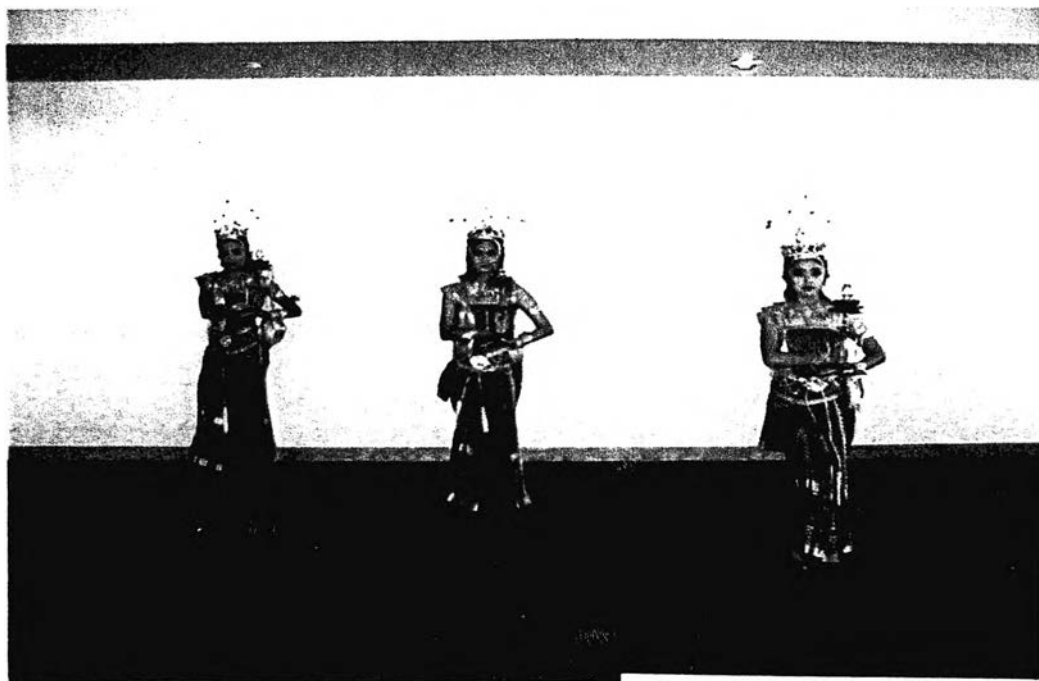
กลุ่มที่ 1: ออกทางซ้ายของเวที ก้าวเท้าขวา ซ้าย สลับออกมา มือซ้ายแบมือให้ปลายนิ้ว
 ไปด้านหน้าระดับหน้าอกมือขวาถือเชิงเทียนประกบกับมือซ้าย ตั้งข้อศอกให้ตั้งฉากกับลำตัว เอียง
 ซ้าย ซอยเท้าออกมาหน้าเวทีเป็นแถวเฉียง

ภาพที่ 64

ท่าที่ 2

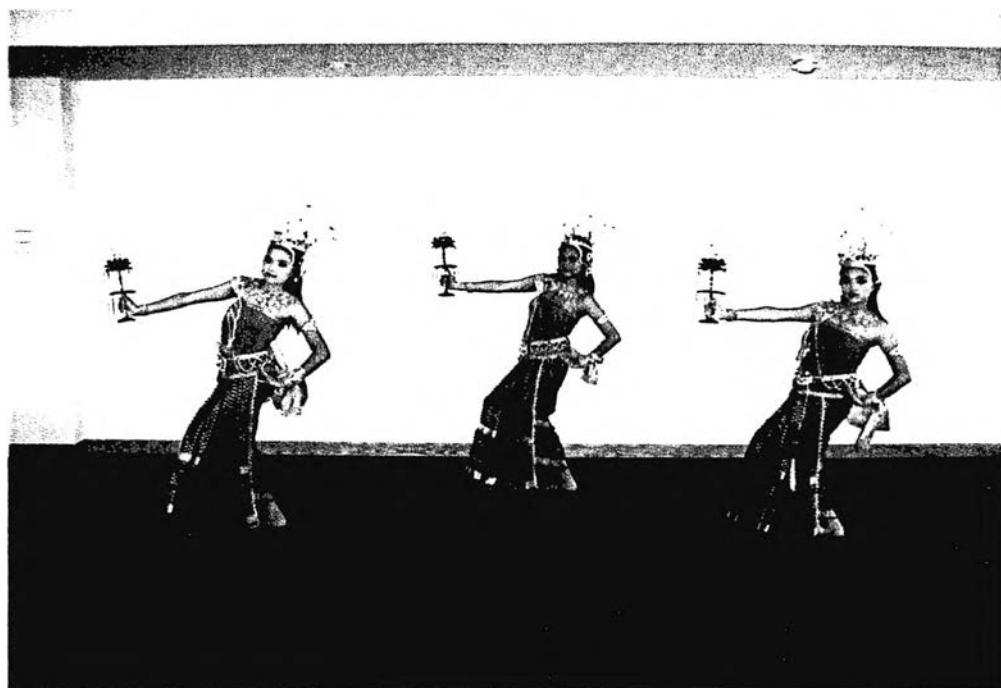
กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่ามืออยู่ในลักษณะเดิม เท้าขวาวางหลัง นั่งลงตั้งเข่าซ้ายก้มหน้าเล็กน้อย

ภาพที่ 65

ท่าที่ 3

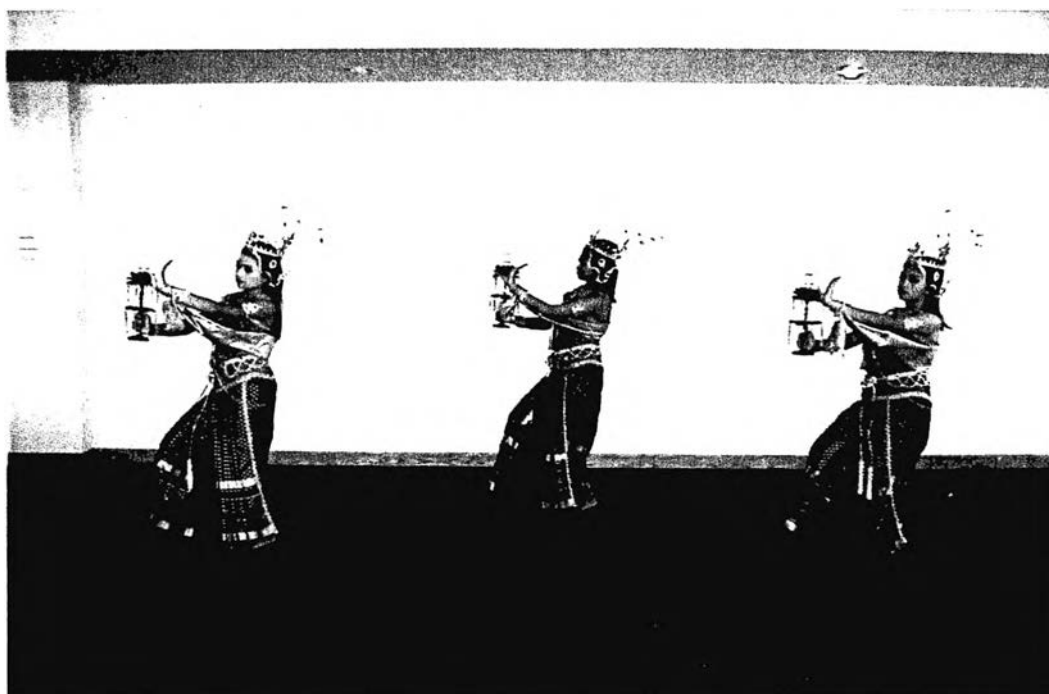
กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่ามืออยู่ในลักษณะเดิม ลูกขึ้นยืน มือซ้ายแบมือหงายขึ้นระดับหน้าอก ทางซ้าย มือขวาถือเชิงเทียนให้ฐานเชิงเทียนตั้งบนมือซ้ายข้อศอกทั้งสอง ตั้งฉากกับลำตัว ลากเท้าซ้ายมาแตะ โดยการใช้ปลายเท้าแตะกับพื้น ตัวตรง ย่ำเท้าขวา ซ้าย ขวา แตะเท้าซ้าย นับเป็น 1 จังหวะ ย่ำเท้าซ้าย ขวา ซ้าย แตะเท้าขวา นับเป็น 2 จังหวะ ปฏิบัติทั้งหมด 5 จังหวะ โดยคนที่ 1,3 เดินขึ้น คนที่ 2 เดินลง ปฏิบัติอีก 5 จังหวะ แล้วคนที่ 1,3 เดินลง คนที่ 2 เดินขึ้น ปฏิบัติอีก 4 จังหวะ แล้วคนที่ 1,3 เดินขึ้น คนที่ 2 เดินลงจะหมดด้วยเท้าขวาแตะ มืออยู่ในลักษณะเดิม

ภาพที่ 66

ท่าที่ 4

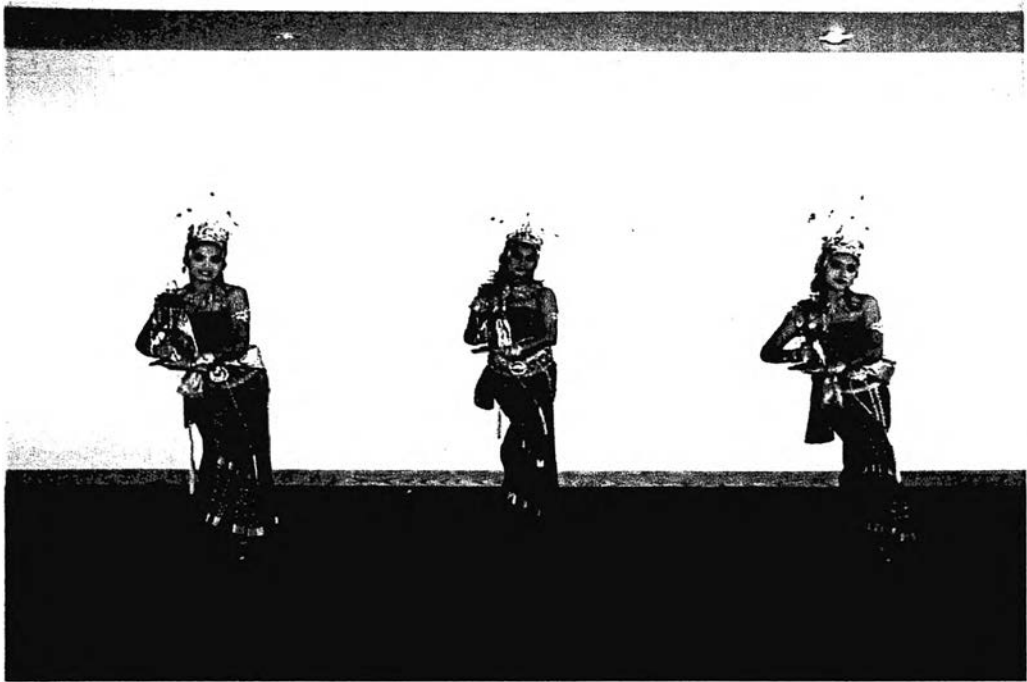
กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่าวางเท้าขวา วาดเท้าซ้ายเฉียงเท้าไปทบขวาเตะ มือซ้ายหักนิ้ว กลาง
 ทำคล้าย จีบ แล้วม้วนออกตั้งวงข้างสะโพกมือขวา ถือเชิงเทียนแขนตั้งข้างลำตัว ลักคอซ้าย โดย
 คนที่ 1 เริ่มปฏิบัติก่อน แล้วค้างท่าไว้ คนที่ 2 ปฏิบัติเช่นเดียวกัน คนที่ 3 ปฏิบัติเช่นเดียวกัน
 ปฏิบัติคนละ 1 จังหวะ

ภาพที่ 67

ท่าที่ 5

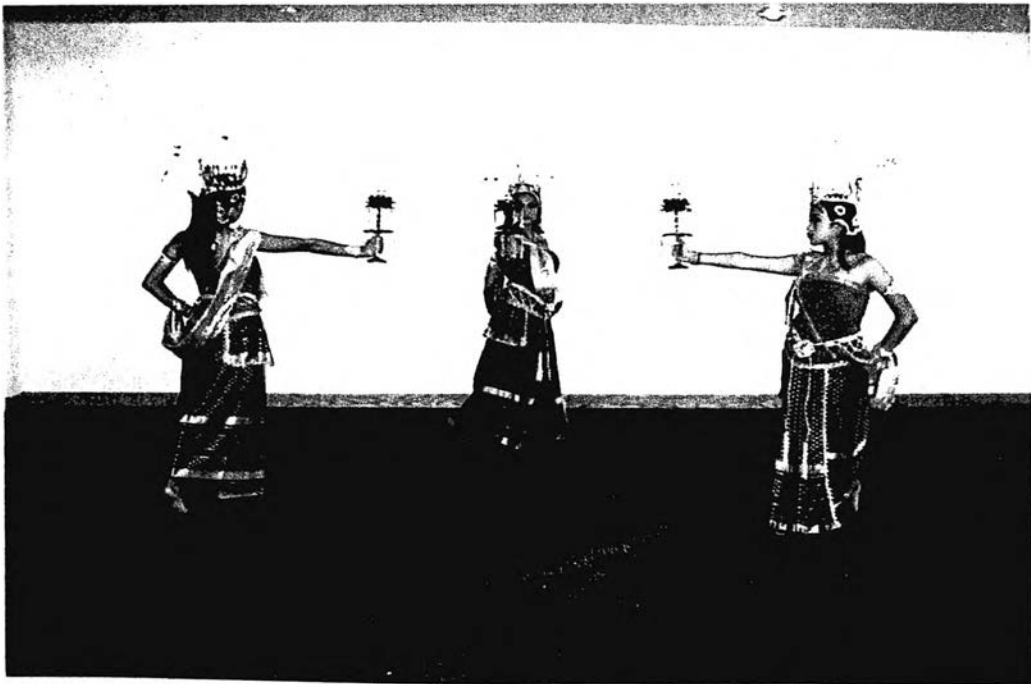
กลุ่มที่ 1: ปฏิบัติทำเจียงคัวไปทางขวา เท้าซ้ายขึ้นเต็มเท้า เท้าขวาแตะเท้ามือซ้ายหัก
นิ้วกลางเหมือนจับม้วนป้องไฟ มือขวาถือเชิงเทียนงอข้อศอกระดับหน้า ลักคองขวา อยู่ในลักษณะ
เดิม

ภาพที่ 68

ท่าที่ 6

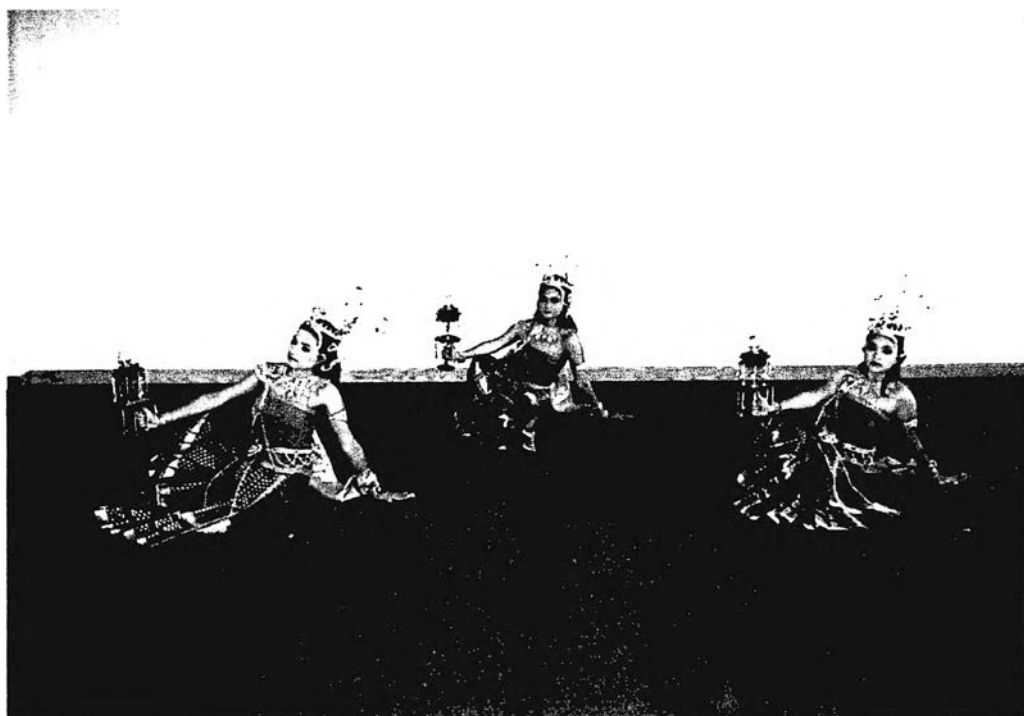
กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติทำหน้าตรง แตะเท้า ซ้าย ขวา ซ้าย สลับกัน แล้ว แตะ ขวา ซ้าย ขวา มือซ้ายแบ่มือหงายขึ้นระดับสะเอวมือขวาถือเชิงเทียน ให้ฐานเชิงเทียนอยู่บนมือซ้าย แล้วปฏิบัติท่าที่ 4,5,6 อีก 1 ครั้ง

ภาพที่ 69

ท่าที่ 7

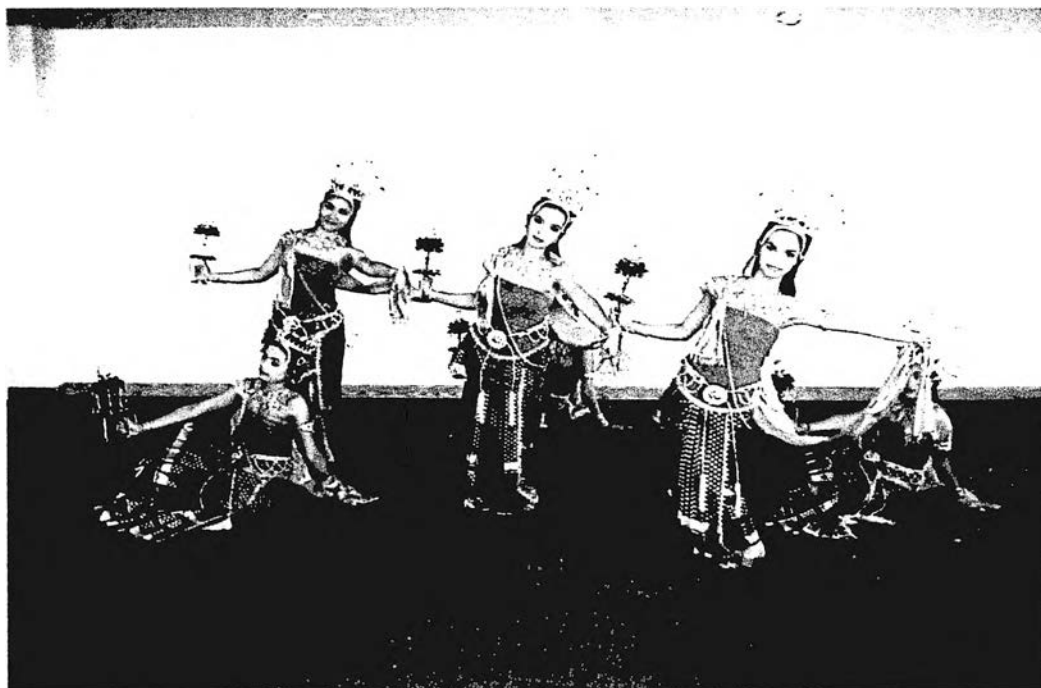
กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่าตะเท้าขวาเขย่งเท้าซ้าย ตะเท้าซ้ายเขย่งเท้าขวา ทำสลับกัน 11
 จังหวะ มือขวาถือเชิงเทียนข้างลำตัว แขนตั้งมือซ้ายตั้งวงข้างสะโพก แกวเป็นวงกลมโดยให้มือที่
 ถือเชิงเทียนอยู่ในวงเขย่งเท้ากลับมาอยู่ที่เดิม จังหวะที่ 9 หันหน้าทางซ้ายมือ จังหวะที่ 10 หัน
 หน้าตรง จังหวะที่ 11 หันเฉียงทางขวา

ภาพที่ 70

ท่าที่ 8

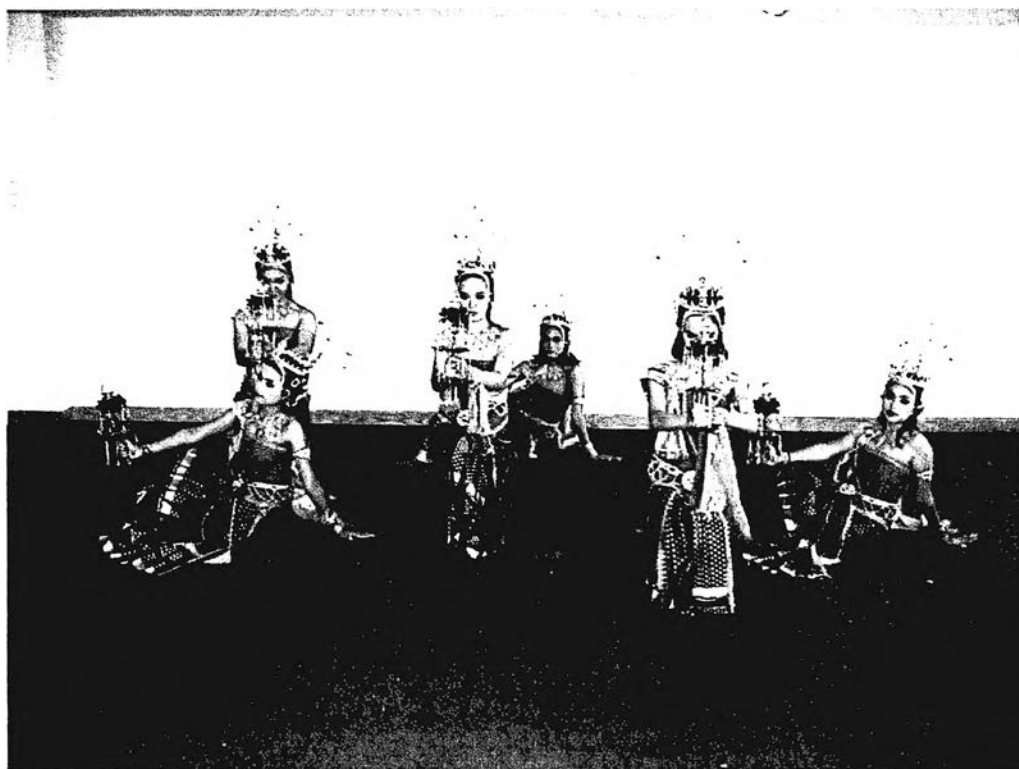
กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่า ก้าวเท้าซ้ายไขว้ไปทางขวา มือซ้ายตั้งวงปาดมือระดับหน้าอก แล้ว
 ปาดลงเท้าแขนกับพื้น มือขวาถือเชิงเทียนข้างลำตัวแขนตั้ง นั่งลงกับพื้นให้เท้าซ้ายตั้งชันขึ้น เอียง
 ซ้าย (ปฏิบัติทำนั่งรอกกลุ่มที่ 2 ออกมา)

ภาพที่ 71

ท่าที่ 9

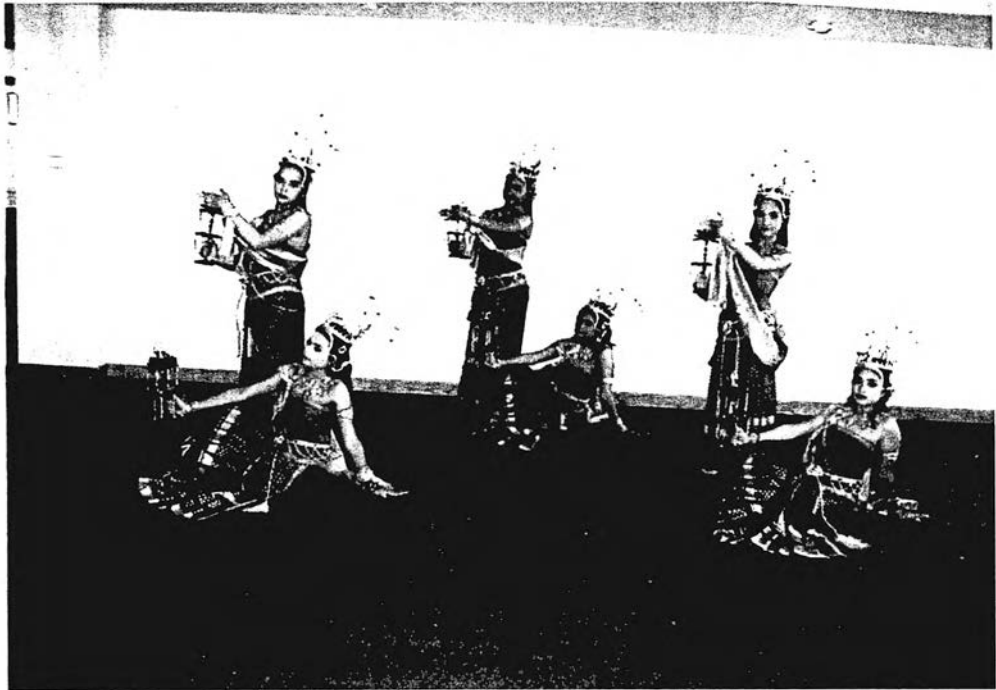
กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่า เดินออกทางขวาของเวที ก้าวเท้าซ้ายออกไปด้านข้าง ก้าวเท้าขวาไขว้
เท้าซ้าย เท้าซ้ายวางหลัง มือขวาถือเชิงเทียนระดับไหล่แขนงอ มือซ้ายตั้งวงระดับอก ปาคมือจับ
คว่ำตั้งมือขึ้นระดับไหล่แขนตั้ง ในขณะที่ปาคมือเอียงขวา แล้วกลับมาเอียงซ้าย เดินออกมาเป็น
แถวเอียงซ้าย เดินออกมาเป็นแถวเอียง ทำไปอย่างนี้จนหมดจังหวะ

ภาพที่ 72

ท่าที่ 10

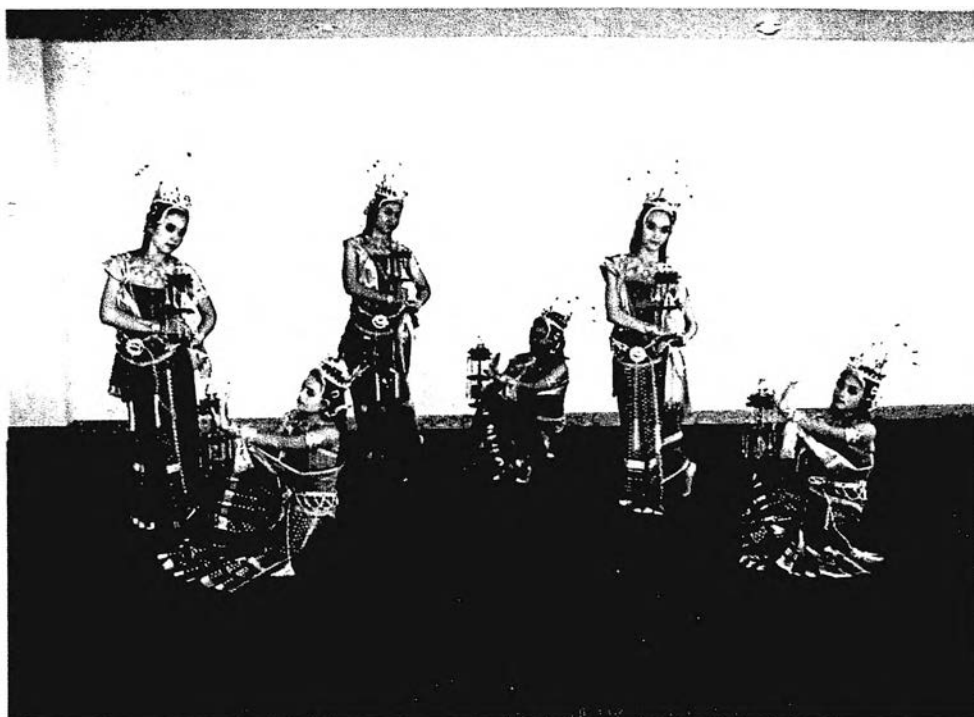
กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าเท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายวางหลัง มือขวาถือเชิงเทียนระดับอกมือซ้าย
จับหงายม้วนมือให้ฝ่ามือประกบกับเชิงเทียนในลักษณะท่าไหว้ ให้ข้อศอกทั้งสองข้างตั้งฉากกับ
ลำตัว ย่อเข่าลง ลำตัวตรงแถวอยู่ในลักษณะเดิม (กลุ่มที่ 1 ปฏิบัติเช่นเดิม)

ภาพที่ 73

ท่าที่ 11

กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่า ย่ำเท้าซ้าย ขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับหน้าอก มือซ้ายตั้งวงระดับหน้าอก แล้วเลื่อนมือขึ้น หักข้อมือให้ฝ่ามือป้องเทียนลักคอซ้าย,ขวา เดินวนทางซ้ายมือของผู้แสดงกลุ่มที่ 1 เดินไปอยู่ด้านข้างของกลุ่มที่ 1 จนหมดจังหวะ

ภาพที่ 74

ท่าที่ 12

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติทำอยู่ในลักษณะทำนั่งเหมือนเดิม มือขวาถือเชิงเทียนระดับหน้าคางขวา มือซ้ายจับม้วนมือปล่อยตั้งวงใต้ฐานที่ถือของเชิงเทียน เอียงซ้าย มือขวาถือเชิงเทียนระดับสะเอว ด้านซ้ายมือซ้ายหงายมือรองฐานเชิงเทียน เอียงขวาทำสลับกันจนหมดจังหวะ

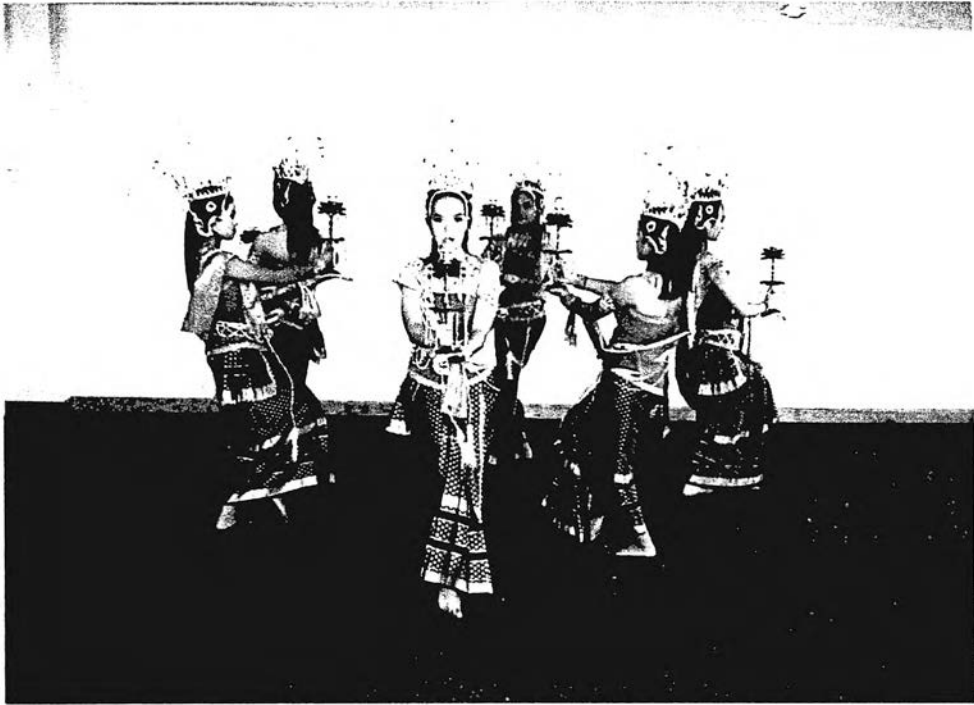
กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำ เดินย่อเท้าซ้าย ขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับสะเอวด้านซ้าย มือซ้ายหงายฝ่ามือรองฐานเชิงเทียน เอียงซ้ายเดินวนทางคางหน้าของกลุ่มที่ 1 กลับมาอยู่ที่เดิมจนหมดจังหวะ

ภาพที่ 75

ท่าที่ 13

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าเหมือนกัน มือซ้ายตั้งวงล่าง มือขวาถือเชิงเทียนแขนตั้ง
 ไปด้านหน้า ระดับหน้าอก แตะเท้าขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับชายพกมือซ้ายตั้งวงยื่นออกไป
 ด้านหน้า ลักคอขวา เดินเป็นวงกลม ให้กลุ่มที่ 2 อยู่หน้า เมื่อเป็นวงกลมแล้วกลุ่มที่ 1 หันหน้า
 เข้าในวง กลุ่มที่ 2 หันหน้าออกนอกวง

ภาพที่ 76

ท่าที่ 14

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าเริ่มด้วยเท้าซ้าย ก้าวเท้าซ้าย ก้าวเท้าขวา ซ้าย ก้าวเท้าขวา หมุนรอบตัว มือขวาถือเชิงเทียน มือซ้ายหงายฝ่ามือรองฐานเชิงเทียน ลักคอ โดยกลุ่มที่ 1 เดินเข้าวง กลุ่มที่ 2 เดินออกนอกวง ปฏิบัติทั้งหมด 4 ครั้ง ครั้งที่ 4 กลุ่มที่ 1 จะหันหน้าหมดนอกวง นั่งตั้งเข่า มือขวาถือเชิงเทียน มือซ้ายรองฐานเชิงเทียนระดับหน้า กลุ่มที่ 2 จะหันหน้าหมดในวง มือจะอยู่ในลักษณะเดิม หมุนตัวออก (ถ้าเดินเข้าวง ถือเชิงเทียนสูง ถ้าเดินออกนอกวง ถือเชิงเทียนระดับสะเอว)

ภาพที่ 77

ท่าที่ 15

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าเดินขำเท้าซ้าย ขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับหน้าอก มือซ้ายตั้งวงแล้วป้องเทียน ลักคอก เดินไปตั้งแถวเฉียงจนหมดจังหวะ

ภาพที่ 78

ท่าที่ 16

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าแต่ละคู่หันหน้าเข้าหากัน โดยการเดินก้าวเท้าขวาไปทางด้านซ้าย แล้วก้าวเท้าซ้าย ขวา ซ้าย ขวา 5 จังหวะ เดินก้าวเท้าซ้าย ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย เดินไปทางด้านขวา

ในจังหวะที่ 1 เดินแยกเป็นสองแถว จังหวะที่ 2 เดินเป็นแถวเดียวกัน จังหวะที่ 1 มือขวาถือเชิงเทียน มือซ้ายหงายฝ่ามือรองฐานเชิงเทียนระดับหน้าอกด้านซ้าย จังหวะที่ 2 มือจะอยู่ในลักษณะเดิม แต่เชิงเทียนจะอยู่ระดับหน้าอกด้านขวา ปฏิบัติทั้งหมด 4 ครั้ง

ภาพที่ 79

ท่าที่ 17

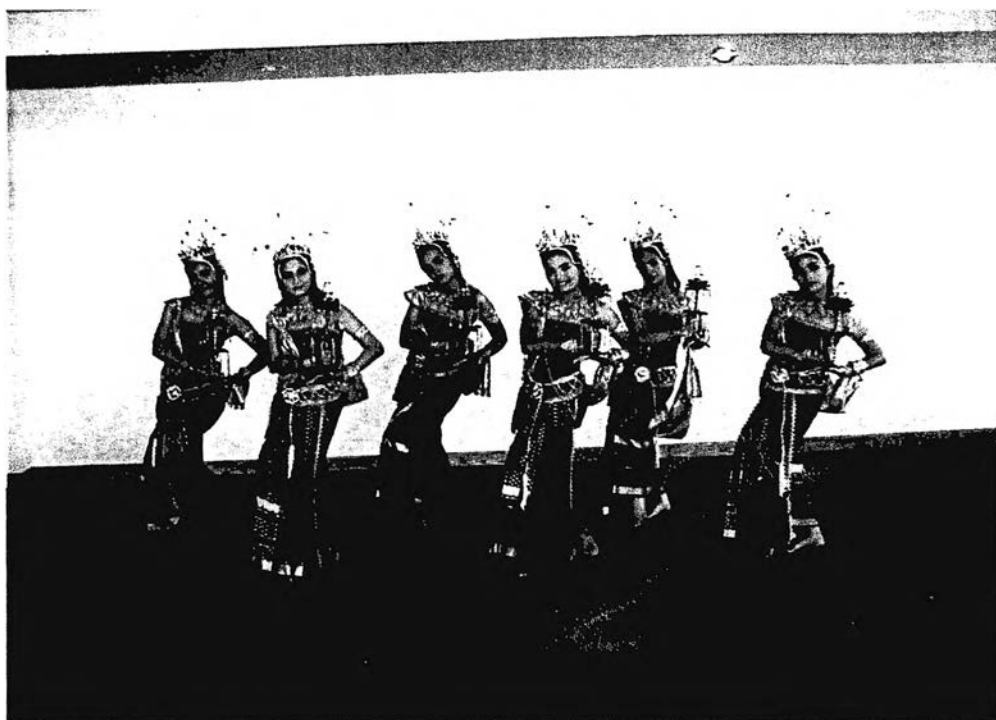
กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำหันหน้าตรง แกวเฉียงเหมือนเดิม ก้าวเท้าขวาไป
 ด้านข้าง เท้าซ้ายเตะด้วยปลายเท้า มือขวาถือเชิงเทียนแขนตั้งระดับไหล่ มือซ้ายจับหงายระดับ
 หน้าอกด้านขวา เอียงซ้ายนับเป็น 1 จังหวะ ก้าวเท้าซ้ายไปด้านข้าง เท้าขวาเตะด้วยปลายเท้า มือ
 ขวาถือเชิงเทียนระดับหน้าอกด้านซ้าย มือซ้ายตั้งวงให้ปลายนิ้วชี้ไปด้านหน้า แทงมือเปลี่ยนเป็น
 จับคว่ำแขนตั้งระดับไหล่เอียงขวา นับเป็นจังหวะที่ 2 ทำ ปฏิบัติทั้งหมด 7 จังหวะ

ภาพที่ 80

ทำที่ 18

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำในจังหวัดที่ 8 คนที่ ก,1,ข หันหน้าทางทิศซ้ายคนที่ 2, ค,3 หันหน้าทางทิศขวา ก้าวเท้าซ้ายเท้าขวาแตะด้วยปลายเท้า มือซ้ายจับเหนือศีรษะด้านข้าง มือขวาถือเชิงเทียนระดับชายพก ลักคอกขวา ก้าวเท้าขวา แตะเท้าซ้ายมือขวาถือเชิงเทียนระดับศีรษะ มือซ้ายม้วนจีบตั้งวงล่าง ลักคอกซ้าย เดินสลับฟันปลาในทำนี้เริ่มนับเป็น 1 จังหวัด ปฏิบัติ ทั้งหมด 20 จังหวัด แล้วทุกคนหันหน้าตรง

ภาพที่ 81

ท่าที่ 19

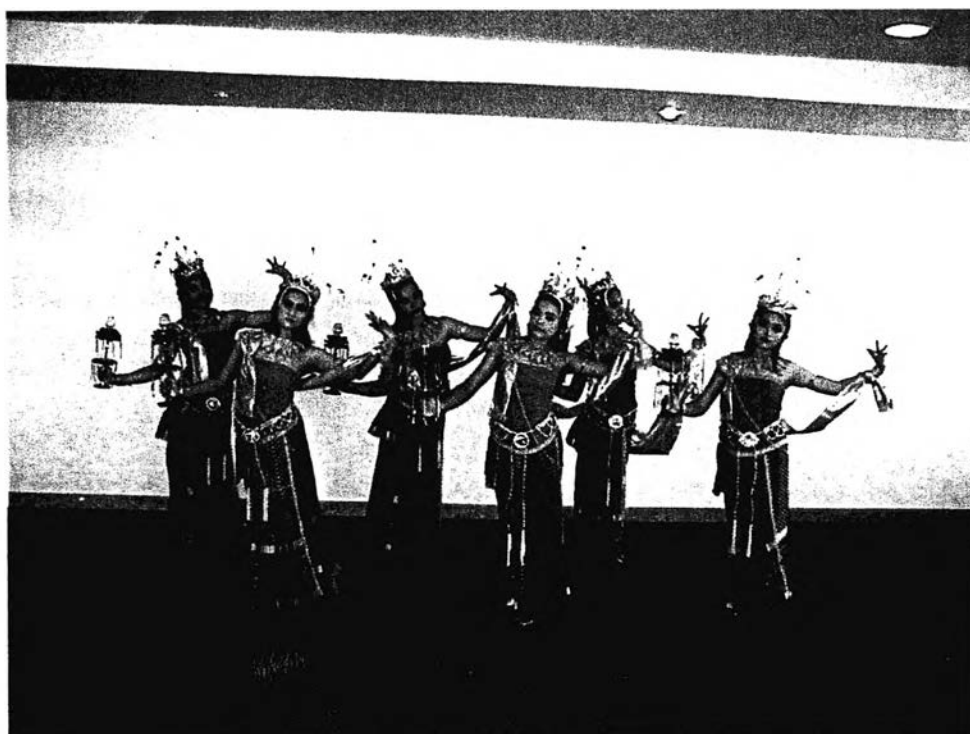
กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าขำเท้าขวา ซ้าย ขวา และด้วยเท้าซ้าย นับ 1 จังหวะขำ
เท้าซ้าย ขวา ซ้าย และด้วยเท้าขวานับ 2 ปฏิบัติสลับกัน 8 จังหวะ มือขวาถือเชิงเทียน มือซ้าย
หงายฝ่ามือรองฐานเชิงเทียน ข้อศอกตั้งฉากกับลำตัว ระดับหน้าอกด้านซ้ายเดินเป็นหน้ากระดาน
2 แถว โดยให้กลุ่มที่ 1 ขึ้นแถวหน้า กลุ่มที่ 2 ขึ้นแถวหลัง

ภาพที่ 82

ท่าที่ 20

กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าหันหน้าตรง ตะเท้าซ้าย มือซ้ายผาลาข้างลำตัวแขนงอ มือขวาถือเชิงเทียนระดับไหล่แขนงอ ลักคอซ้าย ตะเท้าขวามือซ้ายตั้งวงล่าง ลักคอขวา มือขวาเหมือนเดิม ตะเท้าซ้าย มือซ้ายผาลาข้างลำตัวแขนงอ มือขวาเหมือนเดิม ลักคอซ้าย ตะเท้าขวามือซ้ายจับระดับศีรษะ มือขวาเหมือนเดิมเอียงซ้าย

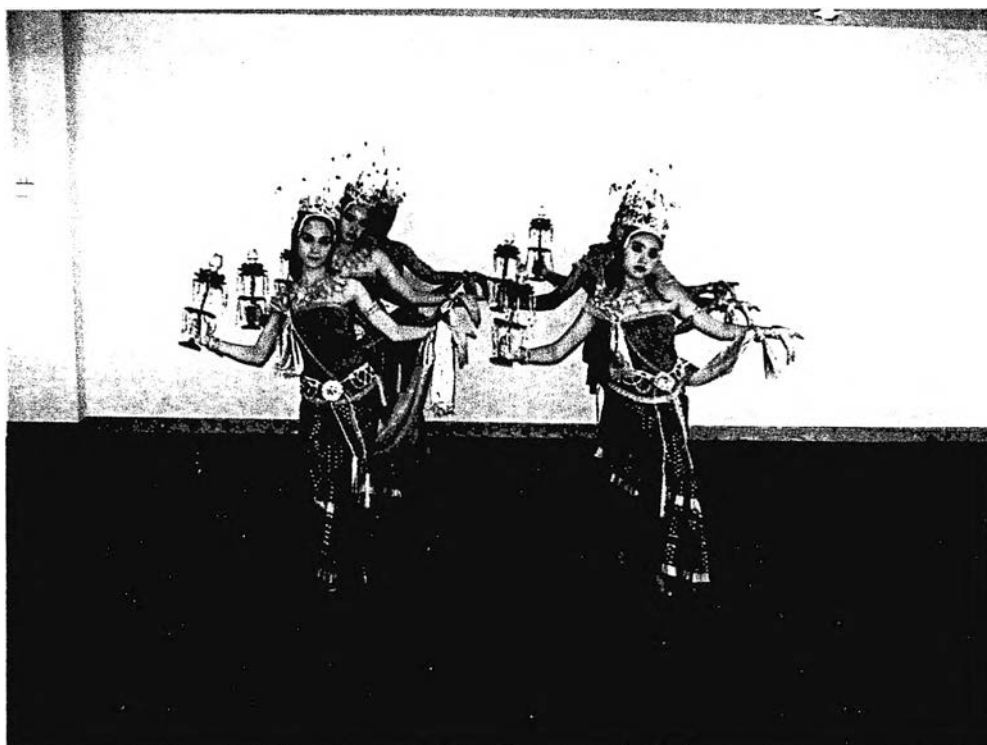

ภาพที่ 83

ท่าที่ 21

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่ามืออยู่ในลักษณะเดิม เดินขำเท้าขวา ซ้าย ขวา ซ้าย ขวา นับเป็น 1 จังหวะเดินขำเท้าซ้าย ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย นับเป็น 2 จังหวะ (กลุ่มที่ 1 เดินไปทางขวา เอียงซ้าย กลุ่มที่ 2 เดินไปทางซ้ายเอียงขวา)

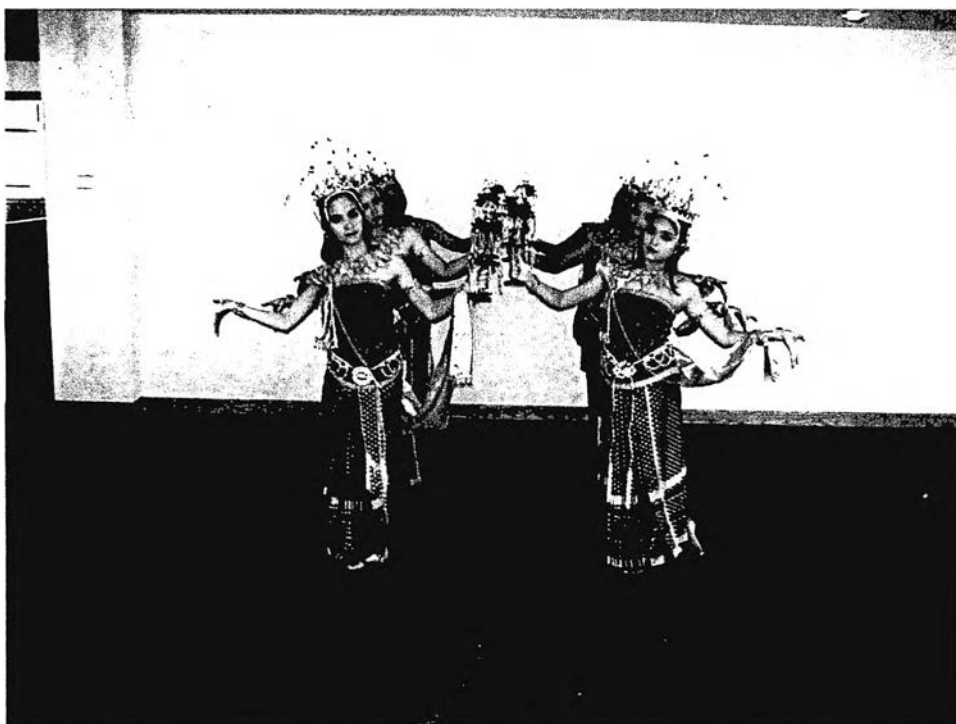
เดินขำเท้าเช่นเดิมโดยกลุ่มที่ 1 เดินไปทางซ้ายเอียงขวา กลุ่มที่ 2 เดินไปทางขวา เอียงซ้าย อีก 2 จังหวะ เดินกลับมาขึ้นที่เดิม

ภาพที่ 84

ท่าที่ 22

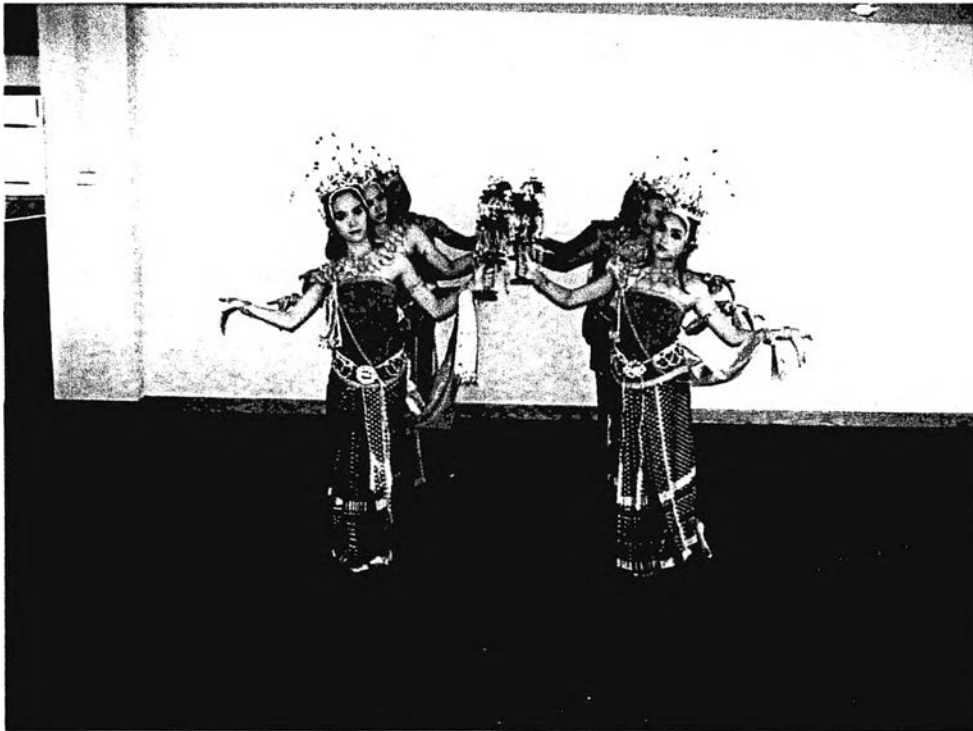
กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำหน้าตรงแตะเท้าขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับไหล่แขนงอ มือซ้ายตั้งวงล่าง ลักคอกขวา แตะเท้าซ้าย แตะเท้าซ้าย มือขวาเหมือนเดิมมือซ้ายผาลาข้างลำตัว แขนงอ แตะเท้าขวา มือขวาถือเชิงเทียนเหมือนเดิม มือซ้ายตั้งวงล่าง ลักคอกขวา แตะเท้าซ้ายมือซ้ายกำมือข้างลำตัวหลวมๆ แขนงอ มือขวาเหมือนเดิมเอียงขวา

ภาพที่ 85

ท่าที่ 23

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่ามืออยู่ในลักษณะเดิม ย่ำเท้าซ้าย ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย
 นับเป็น 1 จังหวะ เดินย่ำเท้าขวา ซ้าย ขวา ซ้าย ขวา นับเป็น 2 จังหวะ เอียงซ้าย เดินย่ำเท้า
 เช่นเดิม โดยให้กลุ่มที่ 1 อยู่ทางขวาของเวที กลุ่มที่ 2 อยู่ทางซ้ายของเวที เป็นแถวตอน 2 แถว

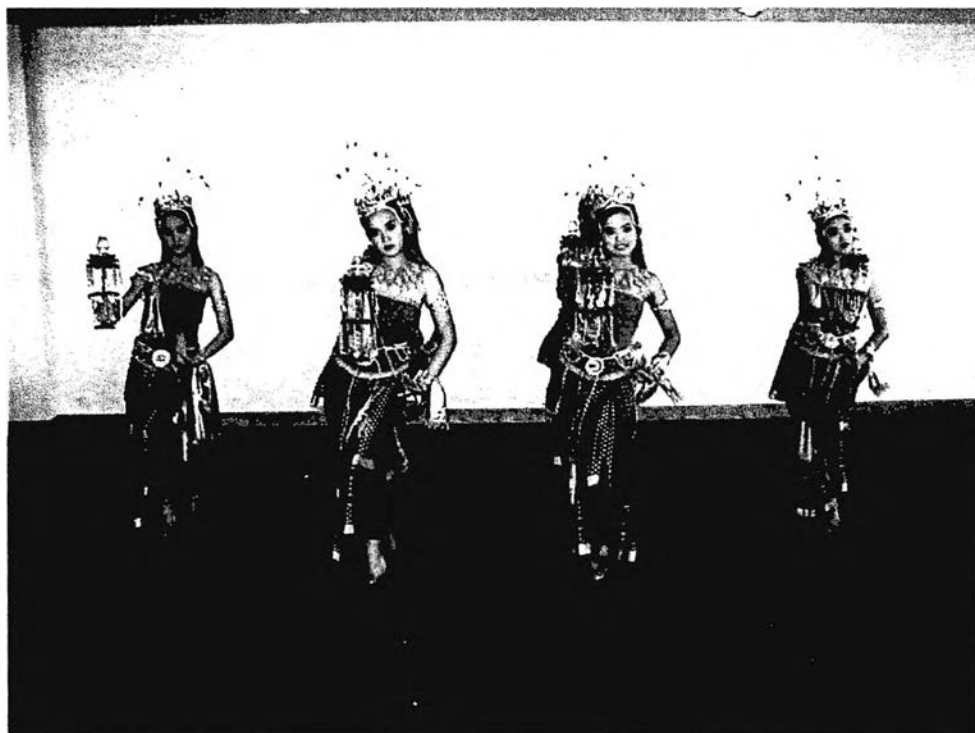
ภาพที่ 86

ท่าที่ 24

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่า หน้าตรง มือซ้ายถือเชิงเทียน ระดับไหล่แขนงอมือขวาจับคว่ำระดับหน้าอก แล้วหงายจับออกข้างลำตัวให้ปลายนิ้วชี้ลงข้างล่าง แขนคืบแล้วงอแขน ก้าวเท้าซ้าย ขวาทิ้งเท้าขวาวางหน้า เอียงซ้ายกลับเอียงขวา นับ 1 จังหวะ

กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่า หน้าตรง มือขวาถือเชิงเทียนเหมือนเดิม มือซ้ายจับคว่ำระดับหน้าอก แล้วหงายจับออกข้างลำตัวให้ปลายนิ้วชี้ลงข้างล่างแขนคืบแล้วงอแขน ก้าวเท้าขวา ซ้าย เท้าขวาวางหลัง เอียงขวากลับเอียงซ้าย นับ 2 จังหวะ

จังหวะที่ 3 ทั้งสองกลุ่มขึ้นซ้อนเป็นแถวเดียวกัน จังหวะที่ 4,5,6 ค่อยๆแยกออกจากกัน ปฏิบัติทั้งหมด 6 จังหวะ แล้วปฏิบัติกลับมาที่เดิม 6 จังหวะ

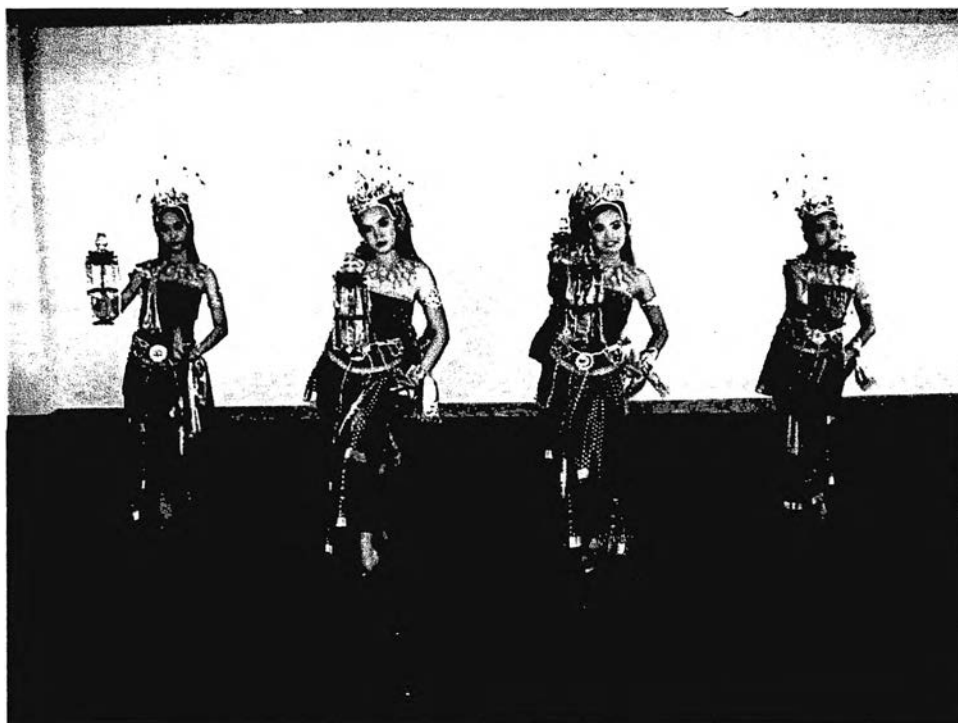

ภาพที่ 87

ท่าที่ 25

กลุ่มที่ 1: ปฏิบัติท่า หันหน้าตรงและเท้าขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับหน้า มือซ้ายจับม้วนตั้งวงหน้า ลักคอขวาก้าวเท้าขวา เท้าซ้ายและเท้าด้านข้างเท้าตั้งมือซ้ายหุบจับแล้วหงายจับ แขนตั้ง เอียงไปด้านหน้าเล็กน้อย มือขวาเหมือนเดิม นับเป็น 1 จังหวะ

กลุ่มที่ 2: ปฏิบัติท่า หันหน้าตรงและเท้าซ้าย มือซ้ายถือเชิงเทียนระดับหน้ามือขวาจับม้วนตั้งวงหน้าลักคอซ้าย ก้าวเท้าซ้าย เท้าขวาและเท้าด้านข้าง เท้าตั้ง มือซ้ายหุบจับแล้วหงายจับ แขนตั้ง เอียงไปด้านหน้าเล็กน้อย มือขวาเหมือนเดิม นับเป็น 1 จังหวะ

ภาพที่ 88

ท่าที่ 26

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าที่ 25 ไปเรื่อยๆ โดยคนที่ ค,3 เดินขึ้นตรงกลาง 4 จังหวะ คนที่ 1,2 และ ก,ข เดินลง เมื่อคนที่ ค,3 เดินขึ้น 4 จังหวะ

กลุ่มที่ 1 คนที่ 3 หน้าตรง แตะเท้าขวา มือขวาถือเชิงเทียนระดับชายพก มือซ้ายจับม้วนตั้งวงบน เท้าซ้ายยกเท้าขึ้นกดปลายเท้าลงล่าง มือขวาถือเชิงเทียนระดับแก้มศีรษะ มือซ้ายจับม้วนตั้งวงล่าง

กลุ่มที่ 2 คนที่ ค หน้าตรง แตะเท้าซ้าย มือซ้ายถือเชิงเทียนระดับชายพก มือขวาจับม้วนตั้งวงบน เท้าขวายกเท้าขึ้นกดปลายเท้าลงล่าง มือซ้ายถือเชิงเทียนระดับแก้มศีรษะ มือขวาจับม้วนตั้งวงล่าง

คู่ที่ 1 เดินลงมาอยู่ในตำแหน่งที่จะตั้งซุ้ม

ภาพที่ 89

ท่าที่ 27

คู่ที่ 2 คือ ข,2 เดินขึ้นด้วยท่าที่ 25 อีก 4 จังหวะแล้วถอยลงด้วยท่าที่ 26 เดินลงมาอยู่ในตำแหน่งที่จะตั้งซุ่ม

คู่ที่ 3 คือ ก,1 เดินขึ้นด้วยท่าที่ 25 อีก 4 จังหวะแล้วถอยลงด้วยท่าที่ 26 เดินลงมาอยู่ในตำแหน่งที่จะตั้งซุ่ม

คนที่ ก : ปฏิบัติทำนั่งตั้งเข่าขวา มือขวาถือเชิงเทียน มือซ้ายหงายมือรองฐานเชิงเทียน ระดับอก

คนที่ 3 : ปฏิบัติทำก้าวเท้าขวาไปหน้า เท้าซ้ายวางหลัง มือขวาถือเชิงเทียนมือซ้ายรองฐานเชิงเทียนระดับหน้าอก

คนที่ ข : ปฏิบัติทำก้าวไขว้เท้าซ้าย เท้าขวาวางหลัง มือขวาดั้งวงบนมือซ้ายถือเชิงเทียน ข้างลำตัวแขนงอ เอียงขวา

คนที่ 2 : ปฏิบัติท่าก้าวไขว้เท้าขวา เท้าซ้ายวางหลัง มือซ้ายตั้งวงบนมือขวาถือเชิงเทียน
ข้างลำตัวแขนงอ เอียงซ้าย

คนที่ 3 : ปฏิบัติท่านั่งตั้งเข่าซ้าย มือซ้ายถือเชิงเทียนข้างลำตัวแขนงอมือขวาจับม้วนมือ
หงายรองฐานเชิงเทียน

คนที่ 1: ปฏิบัติท่านั่งตั้งเข่าขวา มือขวาถือเชิงเทียนข้างลำตัวแขนงอมือซ้ายจับม้วนมือ
หงายรองฐานเชิงเทียน

ภาพที่ 90

ท่าที่ 28

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าเข้าเวที โดยคนที่ ค ซอยเท้าขึ้นมาหน้าเวที คนที่ 3, ข, 2, ก, 1 ซอยเท้าซ้นหลัง คนที่ ค เรียงตามลำดับ ปฏิบัติเช่นเดียวกันเป็นแถวตอน แล้วค่อยแยกเข้าเวที โดยเริ่มด้วยคนที่ ค สืบเท้าเข้าทางซ้ายของเวที คนที่ 3 สืบเท้า เข้าทางขวาของเวที ปฏิบัติสลับกันจนหมดคนสุดท้าย มือถือเชิงเทียนระดับหน้าอก

1.2 ระบายล้างกาสุกะ

ความเป็นมา

อาณาจักรลังกาสุกะ เป็นอาณาจักรที่เคยมีความรุ่งเรือง ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง และศาสนาจนเป็นที่กล่าวขานไปทั่วถึงมาเลเซียและชวา จากความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรแห่งนี้ทำให้นักศึกษาชั้นสูงปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง ปีการศึกษา 2536 ได้คิดประดิษฐ์ชุดระบายล้าง โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประดิษฐ์ชุดระบายล้างจากเอกสารทางวิชาการ จดหมายเหตุ ศิลาจารึก ภาพจำหลัก โบราณสถานและ โบราณวัตถุพวกเทวรูป และ พระพุทธรูป จากแหล่งเมืองโบราณลังกาสุกะ และต่อมาอาจารย์ในภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง ได้นำมาปรับปรุงทำรำและเครื่องแต่งกายขึ้นมาใหม่ แล้วนำไปแสดงในงาน วัฒนธรรมพื้นบ้านนานาชาติ ณ จังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2538 และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2541 ได้นำเอาระบายชุดนี้ไปเสนอเป็นผลงานการแสดงที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ในงานนิทรรศการและการแสดง ศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษาในสังกัดกรมศิลปากร ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช และได้ นำเผยแพร่มาจนถึงปัจจุบัน

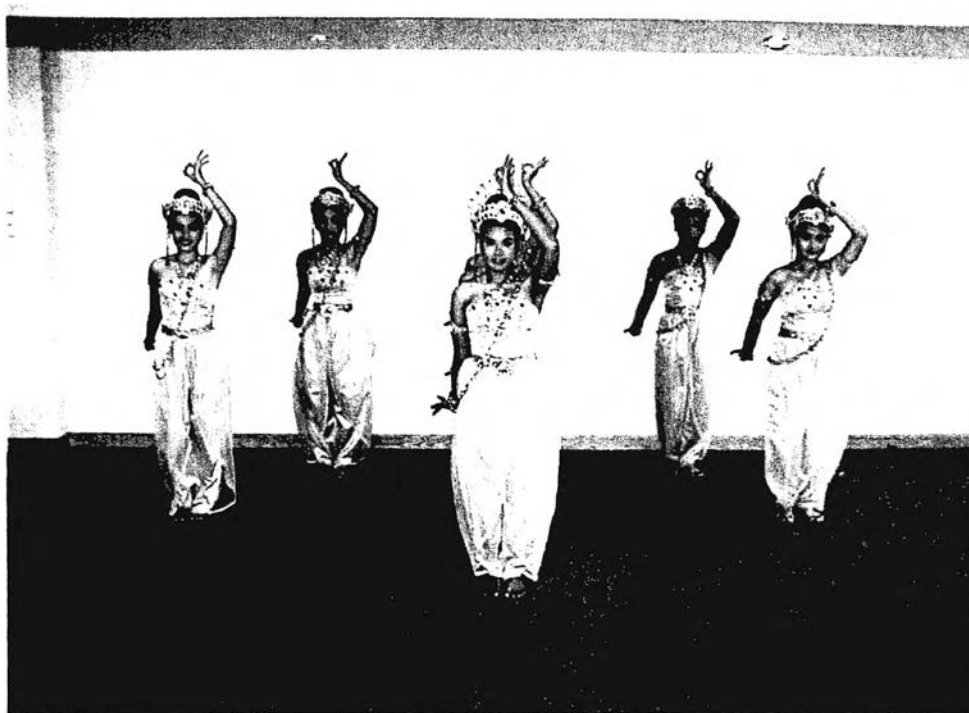
ขั้นตอนและวิธีการแสดงระบายล้างกาสุกะ

ระบายล้างกาสุกะใช้ผู้แสดงหญิงล้วน จำนวน 7 คน แสดงเป็นตัวเอก 1 คน และตัวรองอีก 6 คน ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 12 นาที ซึ่งระบายชุดนี้จะแตกต่างจากรบายชุดอื่นที่ไม่ได้แบ่ง เนื้อหาของระบายเป็นช่วง ๆ เนื่องจากระบายชุดนี้เป็นระบายที่ผู้ประดิษฐ์ได้สร้างสรรค์ทำรำขึ้นมาจาก ข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่อย่างจำกัด และผู้ประดิษฐ์ได้วางโครงสร้างของทำรำเป็นลักษณะของการ เลียนแบบพระพุทธรูป และเทวรูปที่ขุดพบได้นำมาผสมผสานกับหลักทางด้านนาฏศิลป์ไทยออกมา เป็นชุดระบาย ลักษณะของระบายชุดนี้จึงไม่มีรูปแบบของการบอกเล่าเรื่องราวเหมือนกับระบายใน ประเภทศิลปะที่ จะมีลักษณะบอกถึงขั้นตอนกรรมวิธีการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ แต่ ลักษณะเฉพาะของระบายชุดนี้อยู่ที่การนำเสนอทำรำที่นำมาจากเลียนแบบพระพุทธรูป และเทวรูป นำมา เรียงร้อยทำรำให้เกิดความสวยงามสอดคล้องกับจังหวะของเพลงเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาข้างต้นระบายชุดนี้ ผู้ประดิษฐ์ได้นำเอาลักษณะของพระพุทธรูป และเทวรูป ที่ขุดพบได้นำมาเป็นแม่แบบในการประดิษฐ์เป็นทำรำ โดยมีลักษณะการวางโครงสร้างของ ชุดระบายเหมือนกับระบายโบราณคดี 5 ชุด ของกรมศิลปากรที่นำเอาแม่แบบทำรำที่ขุดพบได้จาก โบราณวัตถุและโบราณสถานในยุคต่าง ๆ นำมาเลียนแบบและเรียบเรียงเป็นทำรำ ทั้งนี้ก็ไม่ได้แบ่ง ช่วงของเนื้อหาออกเป็นช่วง ๆ เช่นกัน แต่ได้เน้นถึงเรื่องของความกลมกลืนของทำรำและการแปร แลวที่หลากหลายเพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้ชมเกิดความสุนทรีย์ในชุดระบาย

ลักษณะท่าทางที่ผู้ประดิษฐ์ได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานหรือแม่แบบ จากเทวรูปและ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีข้อสังเกตพบว่า ลักษณะของท่าร่ากับลักษณะท่าทางของเทวรูปนั้นมี ลักษณะการเลียนแบบท่าทางที่ไม่เหมือนแม่แบบโดยตรง เช่น ท่าร่าที่เลียนแบบลักษณะ พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา ซึ่งพระพุทธรูปจะมีลักษณะนั่งขัดสมาธิ มือขวาแบฝ่ามือ โดยหัวแม่มือ และนิ้วชี้ปฏิบัติเป็นลักษณะวงกลม ตั้งข้อมือขึ้นอยู่ระดับหน้าอกค้ำนิ้วขวา มือซ้ายแบฝ่ามือวางไว้ หน้าตัก ซึ่งทำนี้ผู้ประดิษฐ์ก็นำลักษณะของมือขวาที่อยู่ระดับหน้าอก เปลี่ยนมาเป็นมือซ้ายที่อยู่ ระดับหน้าอกแทน และลักษณะของเท้าแทนที่จะเป็นการนำลักษณะการนั่งขัดสมาธิเหมือนกับ แม่แบบพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา กลับปรับเปลี่ยนเป็นลักษณะการตั้งเข่าซ้าย กุยกเข่าขวา ยกกัน ขึ้น ซึ่งการวางเท้าในลักษณะนี้อาจจะเนื่องด้วยเพื่อความสะดวกในการลุกขึ้นเคลื่อนที่เป็นการ ปรับเปลี่ยนเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนไหวนั่นเอง

ทำรำกระบี่กาสุกะ

ภาพที่ 91

ท่าที่ 1

ปฏิบัติทำเดินชอຍเท้าออกมา ศีรษะตั้งตรง ลำตัวตรง มือซ้ายใช้นิ้วชี้กับหัวแม่มือจรดกัน นิ้วที่เหลือกรีดออก ยกขึ้นเหนือศีรษะ มือขวาทำนิ้วมือในลักษณะเดียวกับมือซ้ายแต่ส่งแขนไปด้านหลัง ปฏิบัติจนหมดจังหวะ พร้อมกับตั้งแถวเป็นขั้ม

ภาพที่ 92

ท่าที่ 2

คนที่ 1, 2 : ปฏิบัติทำ นั่งพับเพียบเข้าหากัน ให้ปลายเท้าชี้ออกไปด้านข้าง เอนลำตัวเข้าหากัน มือซ้ายลักษณะนิ้วมือเหมือนเค็ม วางข้อมือลงที่หน้าตัก กันข้อศอกออกเล็กน้อย มือขวาใช้ฝ่ามือแตะพื้นข้างลำตัวเข้าหากันแขนตั้ง ศีรษะเอียงตามแขนที่วาง

คนที่ 3 : ปฏิบัติทำนั่งลง ขาทั้งสองไขว้กันโดยให้เข่าขวาดั้งขึ้นให้ลำตัวตรง มือซ้ายใช้ฝ่ามือไปด้านหลังของลำตัว แขนตั้งมือขวาลักษณะนิ้วเช่นเค็มแต่วางช่วงแขนไว้ที่เข่าขวา ศีรษะตั้งตรง

คนที่ 4, 5 : ปฏิบัติทำ ยืนเท้านอกกันเข้าให้ส้นเท้าชิดกับข้อเท้าใน เท้าในวางเต็มเท้า ย่อตัวลงเล็กน้อย กคสะเอวด้านเดียวกับเท้าที่กันออก มือด้านนอกอยู่ในลักษณะเช่นเค็ม วาดแขนออกด้านข้างลำตัว แขนตั้งพร้อมกับกคข้อมือลง มืออยู่ในลักษณะนิ้วเช่นเค็ม ตั้งแขนเป็นวงบัวบาน เอียงศีรษะด้านนอก

คนที่ 6 : ปฏิบัติทำ นั่งลงกับพื้น ตั้งเข่าขวาดั้งขึ้นด้านหน้า เท้าซ้ายวางเข้าไปด้านหลัง มือทั้งสองกันข้อศอกออก หันฝ่ามือเข้าหากัน โดยให้ปลายนิ้วมือซ้ายแทงออก ปลายนิ้วมือขวาแทงเข้าหาลำตัว มือทั้งสองอยู่ระดับไหล่ด้านขวา ศีรษะเอียงด้านขวา

คนที่ 7 (ตัวเอก) : ปฏิบัติท่า เท้าขวาวางเต็มเท้า เท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้า ลำตัวตรง มือซ้ายตั้งวงขึ้นเหนือศีรษะ มือขวาวาดแขนออกข้างลำตัวระดับสะเอว งอข้อศอกเล็กน้อย หักข้อมือเข้าหาลำตัว นิ้วกลางกดเข้าหาลำตัวเล็กน้อย นิ้วที่เหลือกรีดออก เอียงศีรษะด้านขวา

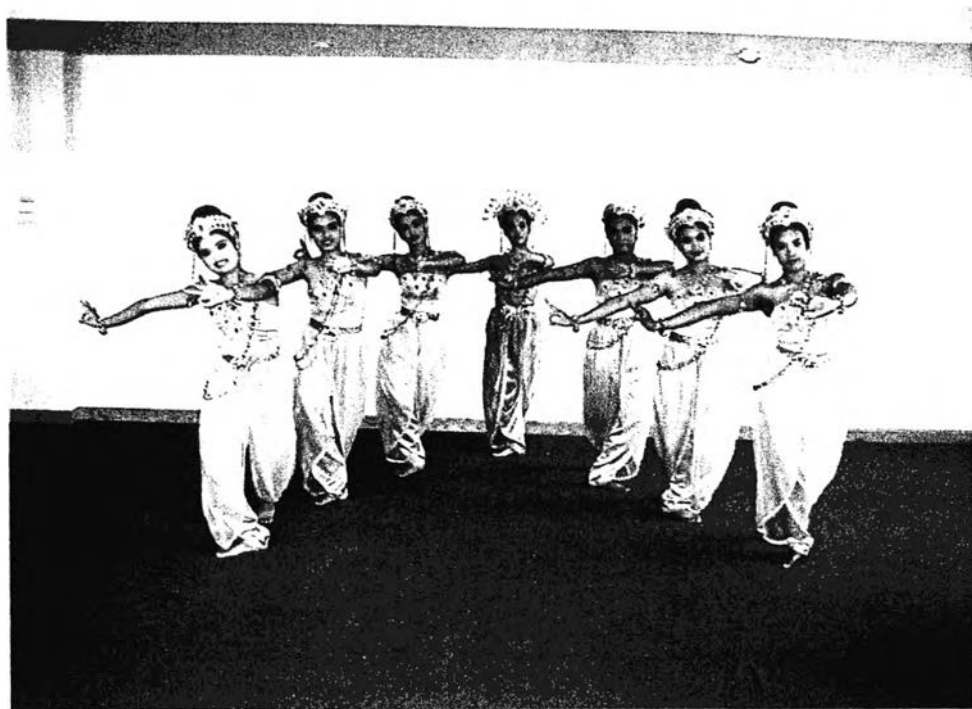
ผู้รำทุกคนปฏิบัติท่ารำเช่นเดียวกัน โดยเริ่มสะดุ้งตัวในจังหวะที่ 4 : ปฏิบัติ 4 จังหวะ คนที่ 4, 5 และ 7 สะดุ้งตัว 4 จังหวะ แล้วเปลี่ยนด้านของท่าที่รำ สะดุ้งตัว 3 จังหวะ แล้วเปลี่ยนกลับเป็นอีกด้าน 3 จังหวะ ทำสลับกันไปจนหมดจังหวะ คนที่เหลือสะดุ้งตัวจนหมดจังหวะ

ภาพที่ 93

ท่าที่ 3

คนที่ 1, 2, 3 : ปฏิบัติท่า ตั้งเข่าขวาขึ้นด้านหน้า เท้าซ้ายตั้งเข่าเหลื่อมกับเข่าขวา มือทั้งสองข้างกางข้อศอกออกหันฝ่ามือเข้าหากัน ปลายนิ้วมือซ้ายแทงออก ปลายนิ้วมือขวาแทงเข้าหาลำตัว ลักคอกพร้อมกับสะอื้นตัวตามจังหวะ มืออยู่ระดับไหล่ด้านขวา ทำสลับข้างไปเรื่อย ๆ จนครบ 5 จังหวะแล้วเคลื่อนคอก 2 จังหวะ (ทำอินเดีย) เคลื่อนมือสลับด้านไปเรื่อย ๆ ในท่ารำเดิมแล้วค่อย ๆ ลูกขึ้นยืน

ภาพที่ 94

ท่าที่ 4

ตัวเอกและตัวรองปฏิบัติท่าราเช่นเดียวกัน เท้าซ้ายก้าวหน้า เท้าขวาฉายเท้าไปด้านหลัง แล้ววางหน้า เท้าซ้ายเปิดสันเท้า ลำตัวยืคตัวด้านหลัง มือทั้งสองใช้นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือจรดกันนิ้วที่เหลือกรีดออก มือขวาขณะก้าวเท้าซ้ายมือขวาปากออกแขนตึงข้างลำตัว มือซ้ายตั้งข้อมือขึ้นที่ไหล่ซ้ายกันข้อศอกออกพร้อมกับลักคอก เข่งเท้าตามจังหวะพร้อมตีไหล่ซ้าย 2 จังหวะ ทำสลับด้านไปเรื่อย ๆ 4 จังหวะใหญ่ เอียงศีรษะตามมือที่ขวา

ภาพที่ 95

ท่าที่ 5

ตัวเอกและตัวรองปฏิบัติท่ารำเช่นเดียวกัน เท้าขวาเตะปลายเท้าด้านหน้า เท้าซ้ายวางหลัง
เต็มเท้า นิ้วอยู่ในลักษณะเช่นเดิม ตั้งข้อมือที่ชายพก สะดุ้งตัวพร้อมกับเตะเท้า 3 จังหวะ ลักคอ
แบบอินเดีย 4 จังหวะ

ภาพที่ 96

ท่าที่ 6

ตัวเอกและตัวรองปฏิบัติท่าเช่นเดียวกัน เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวากระดกเสี้ยว มือซ้ายจับคว่าข้างลำตัวแล้วตั้งวงบัวบาน มือขวากางออกข้างลำตัวแขนตั้ง หักข้อมือแตะกับสันเท้าที่กระดก พร้อมกับกคสะเอวด้านขวา เอียงศีรษะด้านขวา พร้อมกับสะคุ้งตัว 2 จังหวะ แล้ววางเท้าที่กระดกลงด้านหน้า เข่งเท้า 2 จังหวะ แล้วเปลี่ยนสลับอีกด้าน ทำเช่นนี้สลับกันไป 7 จังหวะ โดยคนที่ 2, 6, 7 กลับหลังหันในจังหวะที่ 3 ทำท่านี้ 4 ทิศ เข้าคู่แล้วกลับมาหน้าเดิม

ภาพที่ 97

ท่าที่ 7

ตัวเอก : ปฏิบัติท่า เท้าเหมือนตัวรองมือทั้งสองตั้งข้อมือขึ้นระดับชายพก กั้นข้อศอกออก ทั้ง 2 ข้าง ย่ำเท้าตามจังหวะเหมือนกับตัวรอง พร้อมกับขึ้นมาเข้าในวง เมื่อครบ 7 จังหวะ สะดุ้งตัว 3 จังหวะ แล้วถักคอแบบอินเดีย 4 จังหวะ

ตัวรอง : ปฏิบัติท่า เท้าซ้ายวางเต็มเท้า เท้าขวาเตะปลายเท้าด้านหน้า มือขวาแบฝ่ามือ ออกที่ชายพกกั้นข้อศอก มือซ้ายนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้จรดกันนิ้วที่เหลือกรีดออก ตั้งข้อมือขึ้นที่ ไหล่ด้านซ้ายกั้นข้อศอกออกข้างลำตัว ลำตัวตรง ถักคอตามจังหวะ เตะเท้าที่เตะพร้อมกับย่ำเท้า ซ้าย ขวา ซ้าย แล้วเตะเท้าขวาเหมือนเดิมพร้อมกับตีไหล่เล็กน้อย ทำจนครบ 8 จังหวะ

ภาพที่ 98

ท่าที่ 8

ตัวเอก : ปฏิบัติท่า เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเคี้ยวเท้าด้านข้างกันเข้ากคสะเอวขวา เอียงศีรษะด้านขวา มือซ้ายตั้งวงเหนือศีรษะ มือขวาหักข้อมือเข้าหาลำตัวพร้อมกับสะบัดมือลงเรื่อย ๆ แล้วหมุนทำอีกด้านสลับกันไป 4 จังหวะแล้วเปลี่ยนเป็นมือทั้งสองพนมมือไว้ข้างไหล่ขวา กันข้อศอกออกทั้งสองข้างพร้อมกับก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า เท้าซ้ายวางหลังเปิดสันเท้า ทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหน้า กคสะเอวขวาพร้อมกับลัดคอ ทำสลับข้างจนครบ 3 จังหวะ โดยมือที่พนมจะต้องวาดมือขึ้นผ่านหน้าตามจังหวะ จังหวะที่ 4 มือยกขึ้นเหนือศีรษะ เท้าซ้ายวางหน้า เท้าขวาวางหลังย่อเข่าลงเล็กน้อย ลำตัวตรงศีรษะตรง

ตัวรอง : ปฏิบัติท่า นั่งลงตั้งเท้าซ้ายขึ้นเข้าขวาวางหลังเปิดสันเท้า ลักษณะมือเหมือนเดิม ศีรษะลัดคอตามจังหวะ โดยปฏิบัติทำหนึ่งไว้

ภาพที่ 99

ท่าที่ 9

ตัวเอก : ปฏิบัติท่า ร่ายอยู่ในท่าที่ 8 โดยปฏิบัติท่านิ่ง

ตัวรอง : ปฏิบัติท่า เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายฉายเท้าพร้อมกับวาดมือซ้ายออกข้างลำตัว มือ
ขวาดึงวงข้างลำตัวแล้วพลิกข้อมือกลับมาวาดอีกข้างสลับกัน พร้อมกับก้าวเท้าขวามาข้างหน้า
ทำท่านี้ 3 จังหวะ แล้วค่อยๆ วิ่งสับเท้าเพื่อแปรแถว

ภาพที่ 100

ท่าที่ 10

ตัวเอก : ปฏิบัติท่า เท้าขวาวางเต็มเท้า เท้าซ้ายก้นเท้าออกด้านข้าง มือทั้งสองยกขึ้นตั้งวงเหนือศีรษะ ศีรษะตั้งตรง กคสะเอวซ้าย แล้วเปลี่ยนเท้าตามจังหวะ มือทั้งสองจับแล้วปล่อยเป็นตั้งวงในลักษณะเดิม ปฏิบัติเช่นนี้ 3 จังหวะใหญ่

ตัวรอง : ปฏิบัติท่า วงโนนั่งลงตั้งเท้าซ้ายขึ้นเท้าขวาวางหลังเปิดสันเท้า มือซ้ายทำวสะเอว มือขวาตั้งข้อมือขึ้นที่ไหล่ซ้าย ก้นศอกออก เอียงศีรษะด้านซ้าย วงนอกเท้าขวาวางเต็มเท้า เท้าซ้ายเคี้ยวเท้ากันเข้า มืออยู่ในลักษณะเดียวกับวงโน กคสะเอวซ้าย เอียงศีรษะด้านซ้าย แล้วเปลี่ยนท่ารำโดยปฏิบัติท่ารำในท่าที่ 9 อีก 3 จังหวะ พร้อมกับสลับคนที่นั่งมายืน คนที่ขึ้นมานั่ง

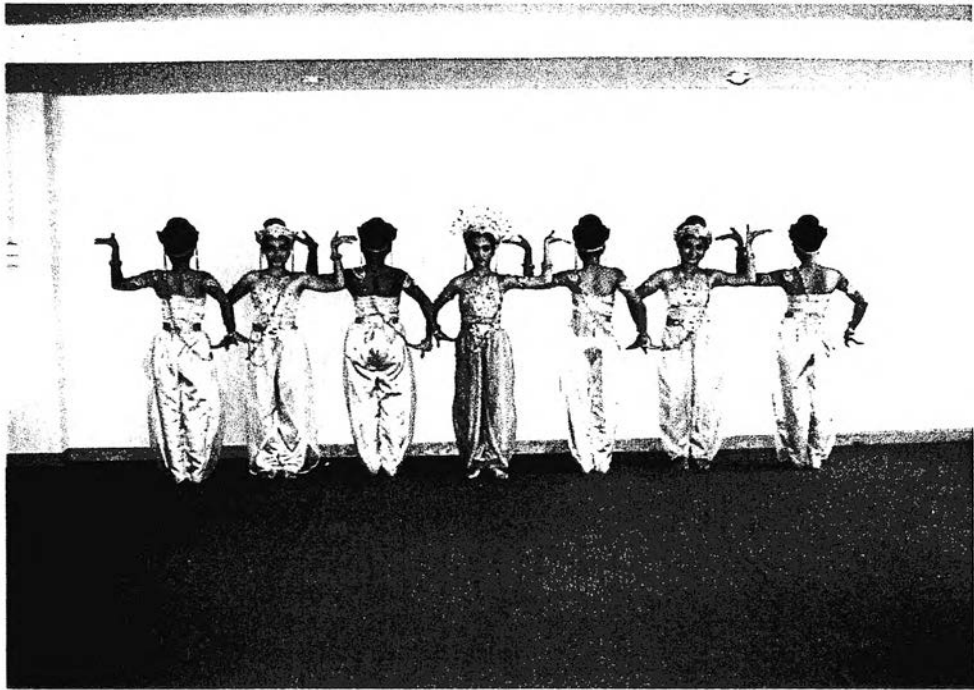
ภาพที่ 101

ท่าที่ 11

ตัวเอก : ปฏิบัติท่า สะดุ้งตัวตามจังหวะพร้อมกับวางเท้าขวาไปด้านหลัง มือขวาดั้งวงกลาง ปลายนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้จรดกันนิ้วที่เหลือกรีดยอก มือซ้ายลักษณะมือเช่นเดียวกับมือขวา ตั้งข้อศอกขึ้นที่ไหล่ซ้าย ก้นชอก พร้อมกับฉายเท้าซ้ายแล้ววางหลัง แล้ววาดมือกลับมาทำอีกด้านหนึ่ง แล้วหมุนรอบตัวเองกลับมาหน้าตรง ทำเช่นนี้ 2 จังหวะใหญ่ จังหวะที่ 3 ก้าวเท้าซ้ายออกด้านข้าง เท้าขวาวางสั้นเท้าชิดกับเท้าซ้ายแล้วก้นเข้าออกด้านข้าง มือทั้งสองยกขึ้นตั้งวงเหนือศีรษะ กดสะเอวซ้ายพร้อมกับลักคอ

ตัวรอง : ปฏิบัติท่า มือตั้งวงทั้งสองข้างแขนตั้ง ก้าวเท้าขวาไปด้านข้าง เท้าซ้ายเฉียงเท้าก้นเข้า มือซ้ายท้าวสะเอว มือขวาดั้งข้อมือที่ไหล่ซ้าย ก้นข้อศอกพร้อมกับกดสะเอวไปด้านซ้าย เอียงศีรษะด้านซ้าย วางเท้าที่เฉียงลง แกว่งหน้าหันหน้าไปทางด้านซ้าย แกว่งหลังหันหน้าไปทางด้านขวา มือซ้ายนิ้วหัวแม่มือจรดกับนิ้วชี้ที่ที่เหลือกรีดยอก ตั้งข้อมือขึ้นที่ไหล่ด้านขวา มือซ้าย

ตั้งวงแขนตั้ง เอียงศีรษะด้านซ้าย พร้อมกับแตะเท้าซ้ายด้วยปลายเท้า แล้วกระโดดสลับที่กันพร้อมกับเปลี่ยนมือสลับทำอีกด้าน แกว่งหน้าหมุนรอบตัวเองอีกครั้ง พร้อมกับนั่งลงตั้งเข่าซ้ายเข่าขวาวางหลังเปิดสันเท้า มือขวาตั้งวงแขนตั้ง มือซ้ายตั้งข้อมือในลักษณะเดิม เอียงศีรษะมองเข้าหากัน เอียงไหล่เหลื่อมกันเล็กน้อย คนที่นั่งติไหล่ซ้าย 4 จังหวะ คนที่ยืนเขย่งเท้า 2 จังหวะ แล้วใช้เท้าขวาแตะด้านหน้า แตะข้างแล้ววางหลังเปิดสันเท้า พร้อมกับติไหล่ตามจังหวะ ศีรษะมองเท้าที่วางหลัง ทำเช่นนี้ 3 จังหวะใหญ่

ภาพที่ 102

ท่าที่ 12

ตัวเอกและตัวรองปฏิบัติท่าราเช่นเดียวกัน เริ่มย่อเท้าขวาและเท้าซ้ายสลับกันไปเป็นแถวหน้ากระดาน 5 จังหวะใหญ่ มือขวาตั้งศอกขึ้นข้างลำตัวปลายนิ้วมือชี้ออก มือซ้ายตั้งวงบนคด สะเอวด้านซ้าย พร้อมกับเอียงทางเดียวกัน จังหวะที่ 5 คนที่ 1 คนที่ 3 คนที่ 5 และคนที่ 7 กลับหลังหัน ปฏิบัติท่าราไปจนครบ 7 จังหวะ จังหวะที่ 8 เท้าซ้ายก้าวไขว้ไปข้างหน้าพร้อมกับหมุนรอบตัวเอง แล้วย่อเท้าซ้าย ขวา สลับกันอีก 2 จังหวะ จังหวะที่ 3 ให้เปลี่ยนมืออีกด้านหนึ่ง แล้วเดินสวนกันเป็นฟันปลา ปฏิบัติเช่นนี้สลับกันไปในท่าเดิม 5 จังหวะใหญ่

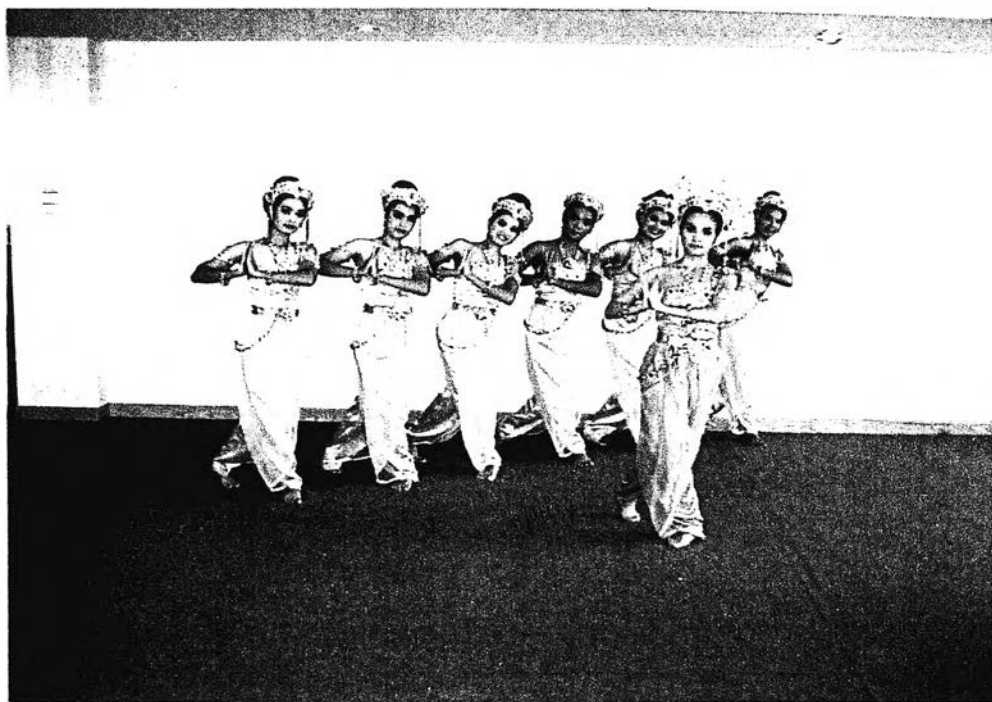
ภาพที่ 103

ท่าที่ 13

ตัวเอกและตัวรองปฏิบัติท่ารำเช่นเดียวกัน เข้าซ้ายวางหลังและด้วยจุมูกเท้าสลับกับเท้าขวาตามจังหวะ มือซ้ายตั้งวงล้อแก้วระดับศีรษะ มือขวาล้อแก้วหักข้อมือเข้าหาลำตัว เอียงศีรษะด้านขวา ซ้ายสลับกันไปตามจังหวะ (จังหวะที่ 1) มือซ้ายล้อแก้วเปลี่ยนทำเป็นบัวชูฝัก มือขวาวาดมือมาตั้งระดับปาก (จังหวะที่ 2) และเปลี่ยนทำเป็นมือทั้งสองทำล้อแก้วระดับปาก (จังหวะที่ 3)

ตัวเอก : ปฏิบัติท่ารำในลักษณะเดิมจนถึงจังหวะที่ 4 จังหวะที่ 5 หมุนรอบตัวเองแล้วนั่งลงตั้งเข่าขวาขึ้นด้านหน้า เข้าซ้ายวางหลังเปิดสันเท้า มือขวาดั้งข้อมือที่ไหล่ขวา กั้นข้อศอกออกด้านข้าง มือซ้ายตั้งวงแขนตั้งขึ้นไปด้านหน้า กดสะเอวด้านขวา เอียงศีรษะด้านขวา แล้วปฏิบัติท่ารำเช่นเดิมโดยอยู่ในท่านั่ง

ตัวรอง : ปฏิบัติท่านั่งอยู่ในลักษณะเช่นเดิม

ภาพที่ 104

ท่าที่ 14

ตัวเอก : ปฏิบัติท่า ลูกขึ้นยืนในจังหวะที่ 2 แล้วเริ่มปฏิบัติทำร่ำรำเช่นเดียวกับตัวรองในจังหวะที่ 3 ย่ำเท้าตามจังหวะเช่นเดียวกับตัวรอง แล้วเดินตามตัวรองกลับเข้าเวที

ตัวรอง : ปฏิบัติท่า ตั้งแถวเฉียงมุมขวาของเวที ก้าวเท้าขวาไปด้านหน้า เท้าซ้ายวางหลังเปิดสันเท้า มือทั้งสองพนมไว้ที่ไหล่ขวา ก้นศอกออกทั้งสองข้าง กคสะเอวด้านซ้าย เอียงศีรษะด้านซ้าย ย่ำเท้าตามจังหวะ 3 จังหวะ แล้วก้าวเท้าในลักษณะเดิม มือที่พนมก็อยู่ในลักษณะเช่นเดิม โดยวาดมือหมุนขึ้นผ่านหน้า ปฏิบัติเช่นนี้จนจบเพลงพร้อมกับเดินกลับเข้าเวที

2.3 ระบายขนไก่

ความเป็นมา

ขนไก่เป็นกีฬาพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมในกลุ่มชนภาคใต้ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มชนภาคใต้ว่ามีกีฬาที่หลากหลาย การขนไก่ในปัจจุบันจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการในการเปิดบ่อนขนไก่ ซึ่งส่งผลให้การขนไก่ลดจำนวนลงไปเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้นักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ ปีการศึกษา 2528 สถาบันราชภัฏสงขลา ได้ประดิษฐ์ชุดระบายขนไก่ขึ้นและแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2529 เพื่อเป็นการอนุรักษ์กีฬาขนไก่ไว้ในรูปแบบของการแสดงระบายพื้นเมือง

โดยระบายชุดนี้ มีความแตกต่างจากระบายพื้นเมืองภาคใต้ทั่วไป ที่ส่วนใหญ่จะเป็นในแนวขั้นตอนกระบวนการผลิตมาตัดแปลงเป็นชุดระบาย แต่ระบายขนไก่เป็นการนำวัฒนธรรมพื้นบ้านในเชิงกีฬา นำมาประดิษฐ์เป็นชุดระบายเลียนแบบพฤติกรรม อันเป็นธรรมชาติของไก่ เช่น การขัน การเดิน การไชร้งัน การเขี่ยหาอาหาร การแสดงระบายที่มีการดำเนินเนื้อหาเป็นเรื่องราวจนทำให้ระบายชุดนี้ได้รับความนิยมสูงสุดจนถึงปัจจุบัน

ขั้นตอนและวิธีการแสดงระบายขนไก่

ระบายขนไก่ ใช้ผู้แสดงที่สมมติเป็นไก่จำนวน 4 หรือ 6 คน แบ่งเป็นไก่ตัวเอกจำนวน 2 คน ส่วนที่เหลือเป็นไก่ตัวรอง ผู้แสดงที่สมมติเป็นไก่ใช้ผู้แสดงหญิงล้วน และยังมีผู้แสดงที่เป็นเจ้าของไก่และกองเชียร์อีกจำนวนหนึ่งประมาณ 4 – 6 คน ผู้แสดงส่วนนี้มีทั้งผู้แสดงหญิงและผู้แสดงชาย ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 12 นาที สามารถแบ่งเนื้อหาของการแสดงออกเป็น 4 ช่วง คือ 1.ช่วงไก่ออกมาแสดงอากัปกริยาต่างๆ 2. ช่วงเจ้าของไก่และกองเชียร์ออกมาเลือกไก่ชนและเตรียมพร้อมในการขนไก่และเชียร์ 3. ช่วงการต่อสู้ของไก่ชน 4. ช่วงมีผู้แพ้และผู้ชนะต่อเนื่องจนจบ การแสดง

ช่วงที่ 1 ช่วงไก่ออกมาแสดงอากัปกริยาต่างๆ

ผู้แสดงเป็นไก่เดินเลียนแบบลักษณะไก่ออกมากลางเวที ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติด้วยการย่อเข่า กดสะเอวตั้งลำตัวขึ้น ขณะก้าวเท้าเดินใช้ปลายเท้ากดลงพื้นพร้อมกับการขีดยุบ ฝ่ามือทั้งสองข้างเท้าสะเอวเปรียบเสมือนเป็นปีกไก่ และยังมีการนำเสนออากัปกริยาของไก่อีกหลายลักษณะ ทั้งทำไชร้งัน ทำคู้ยเขี่ยหาอาหาร ทำตากปี ทำนอน และทำไก่ขัน โดยเฉพาะทำไก่ขันนี้จะสร้างความสนใจ ให้แก่ผู้ชมได้มาก เพราะได้นำการเป่าปี่ให้เกิดเป็นเสียงไก่ขัน ลักษณะของทำไก่ขันผู้แสดงใช้ฝ่ามือคอบสะโพกถี่ ๆ แล้วค่อย ๆ ขีดยุบเขี่ยปลายเท้าขึ้น พร้อมกับกางมือออกไปด้านข้างลักษณะเหมือนกับไก่กางปีกออก แล้วใช้มือจีบคว่ำขณะขีดยุบให้คล้ายจีบออก

การแสดงการร้ายรำเลียนแบบอากัปกิริยาของไก่ชนในช่วงนี้จะไม่มีการแปรแถวที่ หลากหลาย ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ประดิษฐ์ต้องการนำเสนอให้ผู้ชมเห็นรายละเอียดของบุคลิกลักษณะของ ไก่อ่างเด่นชัด ซึ่งถ้านำรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลายเกินไปอาจทำให้ทำรำด้อยความสำคัญลง ไป

เพลงบรรเลงประกอบการแสดงในช่วงนี้จะมีจังหวะช้า ทั้งนี้เพื่อให้เข้ากับการออกลีลาทำ รำให้เห็นเด่นชัด ซึ่งก็เข้ากับลักษณะของท่ารำที่ต้องการรายละเอียดการเคลื่อนไหวช้า ๆ แต่มีพลัง ทำให้ผู้แสดงที่เป็นไก่คูมีความสง่างาม เหมาะกับบุคลิกของไก่ชนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักรสู้

ช่วงที่ 2 ช่วงเจ้าของไก่และกองเชียร์ออก

ผู้แสดงเป็นเจ้าของไก่เดินออกมาทำท่าที่มาสักเกตว่าไก่ชนตัวไหนมีลักษณะที่เหมาะสม เป็นไก่ชนพันธุ์ดี และนำไปชนได้ โดยแสดงลักษณะท่าทางการจับจ้องคูสิจน หงอนไก่ เดียวไก่ ปาก ปีก อย่างละเอียด แล้วนำไก่ที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสมมาเปรียบกับไก่ชนอีกตัวหนึ่งเพื่อทำการ ชนแข่งขันกัน ซึ่งก่อนการแข่งขันจะเริ่มก็มีการพูดคุยกลางทำเคิมพันกับเจ้าของไก่และกองเชียร์อีก ฝ่ายหนึ่ง แล้วปล่อยให้ไก่ชนต่อสู้กัน ขณะไก่ชนอยู่นั้นเจ้าของไก่และกองเชียร์ก็ส่งเสียงเชียร์กัน อย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นการสร้างสีสันให้กับชุดการแสดงสามารถเรียกเสียงหัวเราะแก่ผู้ชมได้เป็น อย่างดี การพนันขันต่อกันระหว่างเจ้าของไก่และกองเชียร์ก็เป็นการเล่นให้เห็นถึงสภาพสังคม และวัฒนธรรมของผู้คนชาวภาคใต้บางส่วนที่ผู้ประดิษฐ์ชุดระบำต้องการสื่อให้เห็นบางแง่มุมของ ผู้ที่ชื่นชอบในเกมกีฬาจะต้องมีการเคิมพันเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ทั้งนี้การพนันขันต่อในบ่อนไก่ที่ได ร์ใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐถือว่าไม่ผิดกฎหมาย

ช่วงที่ 3 ช่วงการต่อสู้

เจ้าของไก่ทั้งสองฝ่ายจะนำไก่มาเผชิญหน้ากันแล้ววางไก่อลง เป็นสัญญาณให้รู้ว่าถึงเวลาใน การต่อสู้ของไก่ชนทั้งสองแล้ว ไก่ทั้งสองจะเดินวนไปรอบ ๆ คู่ต่อสู้เปรียบเสมือนกับการคูชั้นเชิง ของไก่ฝ่ายตรงข้าม และเมื่อมีจังหวะดี ๆ ก็จะเข้าจู่โจมกระโดดตีคู่ต่อสู้ โดยการใช้เท้าทั้งสอง ข้างสลับเท้าซ้ายขวา เตะส่งไปด้านหลังพร้อมกับการกางมือออกทั้งสองข้าง เปรียบเสมือนการกาง ปีกเพื่อช่วงส่งน้ำหนักตัวไก่ไปข้างหน้าเมื่อคู่ต่อสู้โดยอาวุธของตนก็จะมีความเจ็บปวดมากขึ้น และ เมื่อเหนื่อยจากการต่อสู้ทั้งสองฝ่ายก็ถอยฉากออกมาจับจ้องคูชั้นเชิงกันต่อ เมื่อพร้อมก็เข้าจู่โจม ต่อสู้กันต่อ

ซึ่งขณะไก่ทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันนั้น ลักษณะของการเคลื่อนไหวจะคูมีพลังคู่กัน แข็งแรง มากกว่าช่วงที่ไก่ออกมาแสดงอากัปกิริยาต่าง ๆ ลักษณะของการเปลี่ยนทิศทางของการเคลื่อนไหว มีการเดินทางของเส้นที่หลากหลาย ทั้งเส้นตรงที่ให้ความรู้สึกคู่กัน เฉียบขาด ซึ่งเหมาะกับลักษณะ

การแสดงที่เป็นแนวการต่อสู้เส้นทแยงมุมที่ให้ความรู้สึกมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน
เปรียบเสมือนกับการต่อสู้ที่ไม่มีความแน่นอน ถ้าประมาทก็สามารถแพ้ได้ตลอดเวลา

เพลงบรรเลงประกอบการแสดงช่วงนี้จะมีจังหวะเร็วขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศให้ไก่อ
ทั้งสองฝ่ายมีความงฮึกเหิมที่จะเข้าต่อสู้ และเป็นการปลุกอารมณ์ของผู้ชมให้มีอารมณ์ร่วมกับชุด
การแสดงด้วย การใช้หน้าทับที่กระชับประกอบกับเสียงดนตรีที่กลอง และทับโนราทำให้เกิด
เสียงดนตรีที่คึกคัก และเข้าใจเหมาะกับการแสดงที่ต้องการถ่ายทอดให้เห็นความมุ่งมั่น ความคึกคัก
ความฮึกเหิม ในการต่อสู้

ช่วงที่ 4 ช่วงรู้ผลแพ้ชนะต่อเนืองจบการแสดง

ขณะไก่อต่อสู้กันอย่างคึกคักนั้นก็ย่อมมีการจบลงด้วยฝ่ายแพ้และชนะ โดยไก่อฝ่ายแพ้จะวิ่ง
หนีเข้าหลังเวทีไป ส่วนไก่อฝ่ายชนะจะวิ่งไล่ตามจับไก่อฝ่ายแพ้ แล้วหันหน้าออกเวทีตีปี่พร้อมกับ
ส่งเสียงขัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเป็นไก่อฝ่ายชนะอย่างภาคภูมิใจ แล้วเดินเข้าเวทีไป จบการแสดง

ระบำชุดชนไก่ นอกจากจะให้ความสุนทรีย์แก่ผู้ชมในเรื่องของความงามท่ารำดนตรี และ
เครื่องแต่งกายแล้ว ในแง่ของแนวคิดระบำชุดนี้ยังให้แนวคิดแก่ผู้ชมว่าผู้ที่แข็งแกร่งกว่า เตรียมตัวมา
ดีกว่า มีความพร้อมกว่า ก็ย่อมมีชัยชนะเหนือคู่ต่อสู้ได้เสมอ

ทำร่ำระบำชนไก่

ภาพที่ 105

ท่าที่ 1 ท่าเดิน

ปฏิบัติท่าไก่เดิน โนม้ตัวไปข้างหน้า ลำตัวเกือบขนานพื้น หน้ามองตรง ฝ่ามือทั้งสองแตะสะโพก กันศอกไปด้านหลัง เท้าเริ่มก้าวด้วยเท้าซ้าย โดยยกเท้าขึ้นระดับครึ่งน่องกดปลายเท้าลงพร้อมกับเปิดปลายกางขึ้น แล้วก้าวลงด้วยปลายเท้า พร้อมกับเปิดส้นเท้าหลัง น้ำหนักอยู่ที่หน้ากดปลายกางลง ปฏิบัติทำนี้ 15 ก้าว

ภาพที่ 106

ท่าที่ 2 ทำยื่น

ท่าไก่ยื่น มี 2 ลักษณะ

1. ปฏิบัติทำยื่นเตะเท้าต่ำ ยืนด้วยเท้าซ้าย เท้าขวาและพื้นด้วยปลายเท้า ก้มหน้า
2. ปฏิบัติทำยื่นเตะเท้าสูง ยืนด้วยเท้าซ้าย เท้าขวายกขึ้นระดับครึ่งน่อง กดปลายเท้าลง

ยึดตัวขึ้น

ไก่อ้วที่ 1,2 ย่ำหลัง ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย เตะขวา (เตะเท้าต่ำ) ในจังหวะ ซ้ำ 2 เร็ว 3
พร้อมกับก้มหน้าลงในจังหวะที่ 5

ไก่อ้วที่ 3,4 ก้าวขึ้น ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย เตะขวา (เตะเท้าสูง) ในจังหวะเดียวกัน
พร้อมกับยึดตัวขึ้นในจังหวะที่ 5

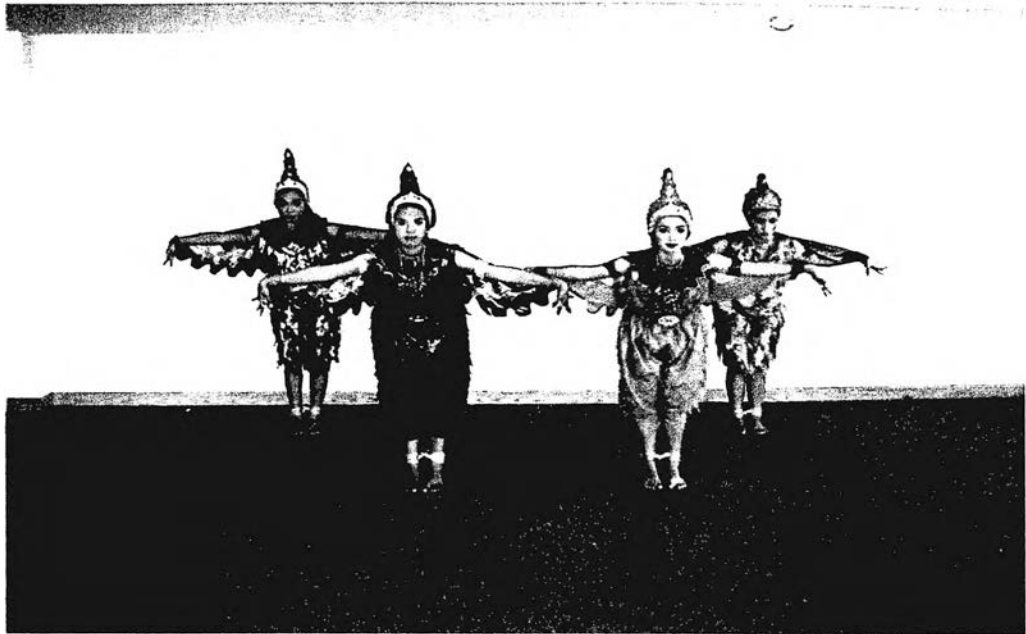
มือปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 1 ปฏิบัติทำนี้สลับกันขึ้นลง 6 จังหวะ

ภาพที่ 107

ท่าที่ 3 ท่าไชรี่ปัก

ปฏิบัติท่า เริ่มด้วยไชรี่ปักซ้าย ยืนด้วยเท้าซ้าย เท้าขวาและพื้นด้วยปลายเท้ามือขวาและสะโพกเหมือนท่าที่ 1 มือซ้ายกางปีกออก ไข้หัวจิกปีก 3 จังหวะแล้วรูดปีก 2 จังหวะ ปฏิบัติเช่นเดิมอีกครั้งแล้วเปลี่ยนไปไชรี่ปักด้านขวา โดยจะปฏิบัติตรงกันข้ามกับไชรี่ปักซ้าย ทั้งมือและเท้าปฏิบัติท่าที่ 3 ซ้ายและขวา สลับกันด้านละ 2 ครั้ง

ภาพที่ 108

ท่าที่ 4 ท่าขัน

ปฏิบัติท่าไถ่ขัน ยืนรวมเท้า ย่อเข่า ลำตัวและมือเหมือนท่าที่ 1 ตีปีกก่อนขันโดยใช้ฝ่ามือ ดบสะโพกตามจังหวะทับ หมกเสียงทับให้ย่อลงให้มากกว่าเดิม พร้อมกับค่อยๆ กางปีกออกและ ยึดตัวขึ้น ตามเสียงไถ่ขัน เปิดสันเท้าทั้งสอง (ยืนด้วยปลายเท้า) ปฏิบัติท่าที่ 4 ทั้งหมด 3 ครั้ง

ภาพที่ 109

ท่าที่ 5 ท่าเขี้ยว

ปฏิบัติท่าไก่เขี้ยว ลำตัวและมือเหมือนท่าที่ 1 ใช้ปลายเท้าเขี้ยวพื้น (ไม่เน้นจังหวะ) หน้ามองเท้าที่เขี้ยว โดยจังหวะแรกใช้เท้าขวาเขี้ยวพื้น จังหวะต่อไปก้าวต่างกัน

ไก่ตัวที่ 3,4 : ก้าวขึ้น ขวา ซ้าย ขวา ไก่ตัวที่ 1,2 ย่ำถอยหลัง ขวา ซ้าย ขวา แล้วเริ่มเขี้ยวด้วยเท้าซ้าย และเปลี่ยนไปเขี้ยวด้วยเท้าขวาอีกครั้ง เขี้ยวเสร็จยกเท้าสูงระดับครึ่งน่อง ส่งเท้าไปด้านหลังแล้วคุกเข่าลงนอนพับเท้าทั้งสองให้ราบกับพื้น

ท่าคนเขี้ยว : เริ่มเดินออกเมื่อไก่ทั้งสี่ตัวเขี้ยวจังหวะที่ 2 เดินออกมา 5 จังหวะ ซ้ำ 2 เร็ว 3 จังหวะที่ 5 ยึดตัวพร้อมกับเอามือถลกกางเกงขึ้น คนที่อยู่ทางด้านซ้ายจะเริ่มก้าวเท้าซ้ายก่อน คนที่อยู่ทางขวาเริ่มก้าวเท้าขวาก่อน เดินทั้งหมด 3 ช่วงเพลง

ภาพที่ 110

ท่าที่ 6 ท่านอน

ปฏิบัติท่าไถ่ถอน นั่งราบบนสันเท้าโน้มตัวทาบกับหน้าขา ฝ่ามือแตะสะโพกเหมือนท่าที่ 1
 ไถ่ตัวที่ 4 : กางปีกขวาออก ไชร์ปีกโดยจิกปีก 3 จังหวะ แล้วรูดปีก 2 จังหวะ แล้ว
 เปลี่ยนเป็นกางปีกซ้าย ไชร์ปีกเช่นเดิม

ไถ่ตัวที่ 3 : กางปีกซ้าย ไชร์ปีกในจังหวะเดียวกัน เปลี่ยนไชร์ปีกขวาอีกครั้ง

ไถ่ตัวที่ 2 : ฝ่ามือทั้งสองแตะสะโพกเหมือนท่าที่ 1 ใช้หัวไชร์ขน ด้านขวาและเปลี่ยนไป
 ด้านซ้ายในจังหวะต่อไป

ไถ่ตัวที่ 1 : ไชร์ขนเหมือนตัวที่ 2 แต่จะเริ่มด้านซ้ายก่อน แล้วเปลี่ยนไปด้านขวา เสร็จแล้ว
 หน้ามองตรงขึ้นขึ้นโดยชันเข้าซ้ายก่อนแล้วขึ้นขึ้น เท้าและมืออยู่ในท่าขึ้นของไถ่

ท่าคนเชียร์ : ทั้งสองคนหยุดขึ้นมองไถ่ แล้วคนทางขวามือเรียกคนซ้ายมือเดินไปหา

ภาพที่ 111

ท่าที่ 7 ท่าดากรีก

ปฏิบัติท่าเหยียดขาซ้ายออกไปด้านข้าง พร้อมกับกางปีกออก (กางแขน) จากนั้นเท้าวางเหมือนเดิมเป็น ทำยืนพร้อมกับฝ่ามือทั้งสองแตะสะโพก พร้อมทั้งจะเดินเข้าโดยเริ่มก้าวด้วยเท้าซ้าย

ไก่อ้วที่ 3,4 : แยกเข้า ส่วนตัวที่ 1,2 เดินวนขึ้นมายืนพัก (ทำยืน) ไก่อ้วที่ 2 ไข่เท้าขวาจิกพื้น ตัวที่ 1 ไข่เท้าซ้ายจิกพื้นคอยให้เจ้าของมาจับ

ท่าคนเชียร์ : เมื่อไก่อ้วเริ่มขึ้นขึ้นจะดากรีก คนทางซ้ายมือเดินกลับไปยืนที่เดิมทางซ้ายมือพร้อมกันนั้นคนเชียร์ไก่อ้วอีก 6 คนเดินออกมา ถ้าออกทางซ้ายก็จะเริ่มก้าวซ้ายก่อน คนที่ออกทางขวาก็เริ่มก้าวขวาก่อน จังหวะเท้าเหมือนเดิม คือ ซ้ำ 2 เร็ว 3 ในจังหวะที่ 5 หันหน้ากลับมาด้านหลังแล้วกวักมือเรียกคนถัดๆ ไป แถวซ้ายใช้มือซ้ายกวัก แถวขวาใช้มือขวากวักโดยก้าวเท้าธรรมดาตามจังหวะ แล้วหยุดยืนคุยกัน ถกเถียงโดยการแสดงกิริยาอาการเกี่ยวกับไก่อ้วที่ดีและไม่ดี คนทางขวาของเวทีจะเป็นเจ้าของไก่อ้วที่ 2 ส่วนคนทางซ้ายของเวทีจะเป็นเจ้าของไก่อ้วที่ 1

ในบางครั้งเมื่อถึงขั้นตอนนี้คนตรีอาจจะหยุดบรรเลง เจ้าของไก่อ้วทั้งสองจะเจรจากับผู้ควบคุมกันเมื่อต่อรองพนันขึ้นต่อและแสดงวิธีการให้น้ำไก่อ้ว นับเป็นการแทรกแง่มุมตลกได้ตอนหนึ่งของการแสดงตามความสามารถทางวาทีศิลป์ของผู้แสดง ซึ่งจะทำให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการแบ่งฝ่ายเชียร์ไก่อ้วของตนด้วย

ภาพที่ 112

ท่าที่ 8 ท่าวางไก่อ

ปฏิบัติท่า โดยที่ไก่ออยู่ในท่ายืน เมื่อเจ้าของไก่อเข้ามาจับ ทั้งสองคนจะลูบไก่อ 3 ครั้งแล้วปล่อยไก่อในจังหวะที่ 4 การจับตัวไก่อคนทางซ้ายมือใช้มือซ้ายจับอกไก่อและใช้มือขวาลูบตัวไก่อ เมื่อวางไก่อแล้วเจ้าของไก่อทั้งสองคนจะกลับไปนั่งในตำแหน่งที่วางไว้ ส่วนคนเชียร์อีก 6 คน นั่งเป็นครึ่งวงกลมโดยเจ้าของไก่อทั้งสองต่างนั่งอยู่หัวแถวทั้งซ้ายและขวา

ภาพที่ 113

ท่าที่ 9 ท่าเดินวน

ปฏิบัติท่าเดินวนสลับที่กัน โดยวนไปทางขวาเริ่มก้าวซ้าย ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย รวมเท้าในจังหวะที่ 5 หันหน้าเข้าหากัน แล้วเดินวนกลับไปทางซ้าย โดยเริ่มก้าวขวา ซ้าย ขวา ซ้าย ขวา รวมเท้าใน จังหวะที่ 5 (จังหวะซ้ำ 2 เร็ว 3) ทำนี้มือและลำตัวเหมือนท่าเดิน

ภาพที่ 114

ท่าที่ 10 ท่าดี

ปฏิบัติท่าไถ่ดี ก้าวขวา ซ้าย เข้าหากันคือยืนตรงกันข้ามกัน แล้วกระโดดเตะปลายเท้าไปข้างหน้าด้วยเท้าซ้าย ขวาทิ้งคู่พร้อมกับกระพือปีก จังหวะที่ 3 ไถ่ตัวที่ 1 ใช้หัวซุกได้ปีกไถ่ตัวที่ 2 แทรกตัวหมุนสลัดที่กัน กระโดดแยกออกแล้วเริ่มก้าวขวา ซ้าย เข้าหาอีกครั้งแล้วกระโดดดีเหมือนเดิมในจังหวะที่ 3 ไถ่ตัวที่ 2 ใช้หัวซุกได้ปีกไถ่ตัวที่ 1 แล้วแทรกตัวหมุนกลับไปอยู่ที่เดิม

ภาพที่ 115

ท่าที่ 11 ท่าจ้อง

ปฏิบัติท่าไก่จ้องหน้า ไก่ตัวที่ 2 เอียงหัวไปทางขวา กลาง ซ้าย กลาง ขึ้น ลง ในจังหวะที่ 7 ขยับเท้าหนึ่งเท้าใดไปข้างหน้า คล้ายสะอึก ขยับเท้าอีก 2 ครั้งแล้วกระโดดตี โดยกระโดดสลับเท้ากันพร้อมกับแหงนหน้าขึ้น 3 ครั้ง ส่วนไก่ตัวที่ 1 จะเอียงหัวตรงกันข้ามกับไก่ตัวที่ 2 คือ ซ้าย กลาง ขวา กลาง ขึ้น ลง จากนั้นทั้งสองตัวจะย่อเท้าถ่าง วิ่งสลับที่กัน และกระโดดตีอีก 3 ครั้ง โดยไม่ต้องจ้อง (กระโดดตีพร้อมกับกระพือปีก)

ภาพที่ 116

ท่าที่ 12 ท่าพันหัว

ปฏิบัติท่า โดยเมื่อตี 3 ครั้งแล้วไก่จะเอาหัวพันกัน แล้วย่อเท้าถี่ๆ สลับที่กันแล้วสะบัดหัว
ออก ไก่ตัวที่ 1 กระโดดแยกออก

ภาพที่ 117

ท่าที่ 13 ท่าจ้อง

ปฏิบัติท่าจ้องและกระโดดตี 3 ครั้ง เหมือนท่าที่ 11 โดคครั้งสุดท้ายที่ตีไก่อ้วที่ 2 จะกระโดดข้ามตัวที่ 1 (เพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยงพลังของไก่อ้วที่ 1)

ภาพที่ 118

ท่าที่ 14 ท่าวิ่งหนี

ปฏิบัติท่า โดยเมื่อตีครั้งสุดท้ายเสร็จ ไก่ตัวที่ 1 ก้มตัวลงวิ่งหนี ไก่ตัวที่ 2 จะวิ่งไล่จิก
 เจ้าของไก่ตัวที่ 1 ซึ่งเป็นฝ่ายแพ้ จะวิ่งไล่ตะไก่อ้เข้าโรงพร้อมกับคนเชียร์ไก่อีก 3 คน ไก่ตัวที่ 2
 เดินขึ้นมาหน้าเวทีอีกครั้งแล้ว ตีปีกขึ้น 3 ครั้ง

ภาพที่ 119

ท่าที่ 15 ท่าอุ้มไก่

ปฏิบัติท่า โดยเจ้าของไก่ตัวที่ 2 และคนเชียร์อีก 3 คน เดินเข้าพร้อมกับไก่โดยเจ้าของไก่ จะประคองไก่เดิน ไก่ก็จะเดินเหมือนท่าที่ 1 คือท่าเดิน ส่วนคนเชียร์อีก 3 คน จะแสดงสีหน้า และท่าทางว่าคนชนะ

2.4 ระบายปาเต๊ะ

ความเป็นมา

เป็นระบายที่ประดิษฐ์ขึ้น โดยอาจารย์ครุณี สัจจากุล ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูยะลา (สถาบันราชภัฏยะลา) เนื่องจากการที่ได้เห็นการแต่งกายของผู้หญิงภาคใต้ บริเวณจังหวัดยะลา สตูล ปัตตานี นราธิวาส ซึ่งนิยมนุ่งผ้าปาเต๊ะกันเป็นส่วนใหญ่ จึงได้คิดประดิษฐ์ชุดระบายปาเต๊ะขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2523 โดยนำเอาขั้นตอนการทำผ้าปาเต๊ะมาประยุกต์ดัดแปลงเป็นท่ารำ การแสดงจะเริ่มจากการแบกภาชนะใส่เทียนไปเคี้ยวบนไฟจนร้อน ถือกอบไม้ออกมาจึงผ้า เขียนลาย การย้อมผ้า และเรียงระบำกันอย่างสนุกสนานด้วยความพอใจในผ้าปาเต๊ะอันสวยงาม

ขั้นตอนและวิธีการแสดงระบายปาเต๊ะ

ระบายปาเต๊ะใช้ผู้แสดงเป็นผู้หญิงล้วน จำนวน 6 หรือ 12 คน แบ่งผู้แสดงออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 หรือ 4 คน ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 15 นาที สามารถแบ่งช่วงของการแสดงออกเป็น 4 ช่วง คือ 1. ช่วงผู้แสดงออกจัดเตรียมการเคี้ยวน้ำเทียน 2. ช่วงจัดเตรียมอุปกรณ์การชิงผ้ากับกรอบไม้ และการเขียนลวดลาย 3. ช่วงขั้นตอนการย้อมสีผ้า 4. ช่วงเรียงระบำอย่างสนุกสนานด้วยความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ผ้าปาเต๊ะที่เสร็จสมบูรณ์ต่อเนื่องจนจบการแสดง ซึ่งทั้ง 4 ช่วงของเนื้อหาชุดระบายปาเต๊ะสามารถอธิบายได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 ช่วงผู้แสดงออกจัดเตรียมการเคี้ยวน้ำเทียน

ผู้แสดงเดินไขว้ขามือปฏิบัติท่าวงบัวบาน ลักษณะมือเหมือนกับการทูนภาชนะออกมาเพื่อทำการเคี้ยวเทียน โดยนำภาชนะวางลงแล้วใช้นิ้วชี้กดปลายนิ้วลงที่วงภาชนะแล้วเคลื่อนนิ้วมือเป็นลักษณะเลขแปด ลักษณะเหมือนกับการกวนน้ำเทียนที่ผสมกับชันสนให้ละลายเป็นเนื้อเดียวกัน ขณะเคี้ยวน้ำเทียนอากาศร้อนจากเตาไฟจะทำให้เหงื่อไหล จึงมีท่าปาดเหงื่อโดยนำฝ่ามือปาดเหงื่อที่หน้าผาก ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญการให้รายละเอียดของผู้ประดิษฐ์ท่ารำที่ไม่ทิ้งรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ผู้ชมเกิดอรรถรสมากขึ้น เพลงช่วงนี้จะมีจังหวะไม่เร็วมากนัก ซึ่งก็เข้ากับท่วงทีลีลาการรำเพราะในความเป็นจริงนั้นการทำงานอะไรที่เกี่ยวกับไฟก่อให้เกิดอันตรายได้ง่ายถ้าทำอะไรโดยไม่ระมัดระวังและรีบเร่ง จังหวะเพลงจึงออกมาในแนวที่ไม่รู้ร้อนจนเกินไป

ช่วงที่ 2 ช่วงจัดเตรียมอุปกรณ์ การชิงผ้ากับกรอบไม้และการเขียนลวดลาย

ผู้แสดงกลุ่มที่ 2 เดินเข้ามาทำออกมาเมื่อตั้งวงระดับสะเอวส่งมือออกไปด้านข้างลำตัว ลักษณะเหมือนกับการประคองม้วนผ้าที่จะนำเอามาชิงกับกรอบไม้ แล้วนำผ้ามาชิงกับกรอบไม้ โดยมีมือขวา กำมือหลวม ๆ แทนการจับค้อน มือซ้ายแบบมือออกยกขึ้นระดับศีรษะเอียงไปด้านซ้ายมือ เปรียบเสมือนกับการกดผ้าให้เรียบติดกับกรอบไม้เพื่อสะดวกในการดอกตะปู ต่อด้วยการเขียนลวดลายด้วยจันดิง ซึ่งเป็นภาชนะที่ใส่น้ำเขียนนำมาเขียนลวดลายลงบนผืนผ้าที่ได้จัดเตรียมไว้ โดยการใช้นิ้วกลางและนิ้วหัวแม่มือกดปลายนิ้วเข้าหากันนิ้วที่เหลือกรีดออกจากกัน ลักษณะนิ้วมือเปรียบเสมือนจันดิงที่ใช้เขียนลวดลายผ้า โดยผู้ประดิษฐ์ใช้ลักษณะให้เห็นการเคลื่อนไหวของมือที่สมมติว่าเป็นจันดิงเคลื่อนมือไปด้านข้าง แล้วสะบัดดอกเหมือนกับการเขียนลวดลาย

ในช่วงแรก และช่วงที่ 2 นี้ จะไม่มีการแปรแถวที่หลากหลาย เพราะเนื่องด้วยความเป็นจริงนั้น ขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตผ้าปาเต๊ะ จะใช้ความละเอียดความปราณีตสูง ดังนั้นท่ารำรำรา ในช่วงนี้จึงไม่มีการแปรแถวมาก เพราะถ้ามีการแปรแถวมากก็จะสื่อออกถึงความวุ่นวายความไม่ปราณีตในขั้นตอนการทำ ผู้ประดิษฐ์จึงเลือกที่จะใช้การเคลื่อนที่ช้า ๆ บ่งบอกถึงความราบเรียบ ซึ่งก็เข้ากับลักษณะของการผลิตผ้าปาเต๊ะที่จะต้องใช้สมาธิในการเขียนลวดลายผ้าในการข้อมสีผ้าที่ จะต้องมีคุณภาพปราณีต ความละเอียด

ส่วนเพลงในช่วงนี้จะไม่เร็วจนเกินไป ซึ่งเหมาะกับการที่จะใช้ท่ารำถ่ายทอดรายละเอียดในขั้นตอนการผลิตผ้า เพราะถ้าเพลงมีจังหวะที่เร็วเกินไปท่ารำก็จะไม่สามารถถ่ายทอดรายละเอียดของการผลิตผ้าปาเต๊ะได้อย่างชัดเจน

ช่วงที่ 3 ช่วงข้อมสีผ้าปาเต๊ะ

ช่วงนี้จะมีการใช้อุปกรณ์ประกอบกับกระบวนท่ารำ โดยผู้แสดงถือภาชนะข้อมสีออกมา 1 คน และถือผ้าสีเหลืองมัจจุรัสออกมาอีก 1 คน เป็นผ้าสีขาวไม่มีลวดลาย แล้วนำผ้าสีขาวจุ่มลงในภาชนะแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการข้อมสีผ้า และเมื่อข้อมสีผ้าเสร็จผู้แสดงก็เปลี่ยนจากผ้าผืนสีขาวมาเป็นผ้าปาเต๊ะที่มีลวดลายสวยงาม โดยทั้งผ้าผืนสีขาวลงในภาชนะข้อมสีแล้วนำผ้าที่มีลวดลายสวยงามที่ซ่อนอยู่ในภาชนะข้อมสีขึ้นโชว์ให้ผู้ชมดู

ข้อสังเกต ใน 2 ช่วงแรกจะพบว่าจะไม่มีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง แต่ช่วงที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงการข้อมสีได้นำภาชนะข้อมสี และผ้า 2 ผืน คือผ้าผืนสีขาว 1 ผืน และผ้าที่มีลวดลายดอกขาอีก 1 ผืน ผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากในช่วงนี้ผู้ประดิษฐ์ต้องการให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจในขั้นตอนการข้อมผ้าอย่างชัดเจนและยังเป็นการสร้างความประหลาดใจว่าขณะข้อมสีผ้าจากผ้าผืนสีขาวธรรมดา กลับเปลี่ยนมาเป็นผ้าปาเต๊ะที่มีลวดลายรูปดอกขาที่มีสีสันทันที่สวยงามนั้นเป็นจุดดึงดูดผู้ชมให้เกิดความประทับใจ

ช่วงที่ 4 ช่วงเรีงระบำต่อเนื่องจบการแสดง

ช่วงนี้ผู้แสดงจะใช้ลักษณะการแปรแถวที่หลากหลาย ทั้งแถวหน้ากระดาน แถวปากผนัง แถววงกลมซ้อนกันเป็นสองวง ประกอบกับจังหวะเพลงที่เร็วขึ้น จึงส่งผลให้ท่ารำมีการเคลื่อนไหวที่มีพลัง ซึ่งการแปรแถวที่หลากหลายและการเคลื่อนไหวที่มีพลังเปรียบเสมือนการแสดงออกถึงอารมณ์ที่ถูกระเบิดออกมาโดยถูกเก็บซ่อนไว้ภายในจิตใจของมนุษย์ คือการที่ผู้ประกอบอาชีพผลิตผ้าปะเต๊ะจะต้องมีความละเอียดในการทำงาน ดังนั้นจึงมีความเครียดเก็บกด จนเมื่อถึงการผลิตผ้าเสร็จสมบูรณ์ทุกขั้นตอนก็ถึงเวลาที่ได้ปลดปล่อยอารมณ์ที่เครียดออกไปจนหมด โดยการแสดงถึงความอึดอื้อใจเข้ามาแทนที่ด้วยการเรีงระบำอย่างสนุกสนาน ซึ่งถ้าเปรียบการผลิตผ้าปะเต๊ะเป็นชีวิตมนุษย์ก็เปรียบได้กับการดำเนินชีวิต จะต้องมี การต่อสู้ทุกรูปแบบมีทั้งดีและไม่ดีเข้ามาในชีวิต และเมื่อเกิดความเครียดก็ข่มบ่ารุงบ้ำเรอจิตใจด้วยสิ่งบันเทิงใจ อย่าเก็บกดเพราะทุกอย่างมีทางแก้ไข และเมื่อแก้ไขได้แล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็จะกลับมาสู่สภาพเดิม ก็เป็นวัฏจักรของสรรพสิ่งในโลกนี้ที่มีขึ้นมีลงเป็นของธรรมดา

เมื่อแต่ละกลุ่มออกมารำรำแสดงถึงขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตผ้าปะเต๊ะของแต่ละกลุ่มเสร็จแล้ว ผู้แสดงก็จะเดินลงไปอยู่ด้านหลัง ลักษณะเป็นการตั้งข่มรูปสามเหลี่ยม และปฏิบัติท่ารำ โดยการจับผ้าห้อยหน้าที่มีลวดลายผ้าปะเต๊ะที่สดใส โข่วให้เห็นลายผ้าที่ชัดเจนด้วยการคลี่ผ้าออก โบกผ้าไปมาตามจังหวะ จุดประสงค์ของการตั้งข่มของผู้แสดงช่วงนี้ก็เพื่อที่จะโข่วลวดลายผ้าปะเต๊ะ จบการแสดง

ทำราระบำปาเต๊ะ

ภาพที่ 120

ท่าที่ 1 : ท่าทูนภาชนะ 1

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่า มือทั้ง 2 ข้าง ปฏิบัติท่าบ่วงบานก้าวเท้าไขว้สลับหน้า หลัง เบี่ยงไหล่ ตามจังหวะเท้าที่ย่ำ ผู้แสดงทั้ง 2 คนเดินส่วนกัน ปฏิบัติ 12 จังหวะ

ภาพที่ 121

ท่าที่ 2 : ท่าทูนภษณะ 2

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่าเท้าขวายกหน้าคปลายเท้าลงยกเท้าสลับซ้าย ขวา โดยคปลายเท้าลง
ปฏิบัติ 16 จังหวะ

ภาพที่ 122

ท่าที่ 3 : ท่าทูนภาชนะ 3

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่ามือขวาจับฝาคือออกข้างลำตัวหมุนรอบตัวเอง 1 รอบหันหน้าเข้าหากันแล้วหมุนอีกครั้งรอบหันหลังชนกันพร้อมกับแตะเท้านอกข้อตัวลงเล็กน้อยแล้วหมุนอีกครั้งรอบหันหน้าชนกัน การหมุนใช้ปลายเท้ากวาดไปด้านข้างแล้วปล่อยฝาลงเป็นท่าบัวบานแล้วค่อย ๆ นั่งลงตามจังหวะปฏิบัติ 5 จังหวะ แล้วปฏิบัติท่าลักษณะวางภาชนะลงด้านหน้า

ภาพที่ 123

ท่าที่ 4 : ท่าเคี้ยวน้ำเทียนในภาชนะ

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติท่าเคี้ยวน้ำเทียนโดยใช้นิ้วชี้มือขวาหมุนเป็นเลขแปดปฏิบัติ 3 จังหวะ แล้วหยิบภาชนะจากด้านหน้าไปไว้ด้านหลังแล้วนำไปวางหน้าอีกครั้ง ปฏิบัติ 2 ชุด มือขวาจับผ้า ทำท่าซบเหงื่อ 2 จังหวะมือทั้งสองจับผ้าลูกขึ้นยืนพร้อมกับเท้าซ้ายแตะหน้ากับงมูกเท้าแล้วหมุนเป็นวงกลมกลับมาอยู่ที่เดิม วาดเท้าขวาดึงเข้าซ้ายค่อยๆนั่งลง มือซ้ายจับผ้าแขนตั้งมือขวาจับผ้าตั้ง วงระดับชายพก (คนด้านขวาปฏิบัติเช่นเดียวกันแต่จะตรงกันข้าม)

ภาพที่ 124

ท่าที่ 5 : ทำถือกรอบไม้

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติทำนั่ง ค้างเข้าซ้าย มือซ้ายจับผ้าแขนตั้งมือขวาจับผ้าตั้งวงระดับชายพก
(คนด้านขวาปฏิบัติเช่นเดียวกันแต่จะตรงกันข้าม)

เซตที่ 2 : ปฏิบัติทำเดินสืบเท้าไปด้านข้าง 4 จังหวะ เท้าขวาแตะหน้าและแตะข้างลำตัว
ด้วยปลายเท้าแล้วยกหน้ากดปลายเท้าลงเมื่อเท้าขวาแตะมือขวาจะส่งไปด้านข้างงอแขนเล็กน้อยมือ
ซ้ายตั้งวงอยู่ระดับสะเอวหมุนตัวสลับหน้าหลังปฏิบัติจนครบ 5 ชุด (คนด้านขวาปฏิบัติ
เช่นเดียวกัน)

ภาพที่ 125

ท่าที่ 6 : ทำซิ้งผ้ากับกรอบไม้

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติทำนึ่ง ตั่งเข้าซ้าย มือซ้ายจับผ้าแขนคิงมือขวาจับผ้าตั้งวงระดับชายพก (คนด้านขวาปฏิบัติเช่นเดียวกันแต่จะตรงกันข้าม)

กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำเท้าขวาแตะค้ำหน้าและด้านข้างแล้วยกหน้ากปลายเท้าลงเมื่อเท้าขวาแตะมือขวาส่งไปด้านข้างมือซ้ายตั้งวงระดับสะเอวปฏิบัติจนครบ 5 ชุด ลักษณะซิ้งผ้าให้ตั้ง

ภาพที่ 126

ท่าที่ 7 : ท่าเขียนลาย

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติทำนั่ง ตั้งเข่าซ้าย มือซ้ายจับผ้าแขนตั้งมือขวาจับผ้าตั้งวงระดับชายพก (คนด้านขวาปฏิบัติเช่นเดียวกันแต่จะตรงกันข้าม)

กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำมือทั้งสองตั้งวงระดับสะเอวงแขนสะบัดข้อมือ 3 จังหวะ จังหวะที่ 4 ขึ้นแขนไปข้างหน้าแขนตั้งพร้อมกับย่อเข่าลงเล็กน้อย มือซ้ายตั้งวงหน้าระดับอกกคนิ้วกลางลงเล็กน้อยมือขวากำมือลงหลวม ๆ แล้วใช้การหักข้อมือตามจังหวะแล้วใช้มือขวาตั้งวงหักข้อมือเข้าหาลำตัวกคนิ้วกลางลงแล้วสะบัดไปด้านข้างลำตัว แล้วเปลี่ยนเป็นมือขวาตั้งวงมือซ้ายกำมือหลวม ๆ งอข้อศอกเล็กน้อย มือทั้งสองกคนิ้วกลางลงระดับสะเอวปฏิบัติ 2 ชุด

ภาพที่ 127

ท่าที่ 8 : ท่าเก็บผ้าที่เขียนลายเสร็จ

กลุ่มที่ 1 : ปฏิบัติทำโดยใช้มือขวาจับผ้าระดับชายพกมือซ้ายคลี่ผ้าสะบัดเข้าออกตาม
จังหวะ

กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติทำมือขวาดึงมือซ้ายกำหลวม ๆ หักข้อมือเข้าออก 3 จังหวะแล้ว
เปลี่ยนเป็นมือซ้ายดึงวงล่างแขนดึงมือขวาดึงวงระดับชายพกมือซ้ายย่อลงพร้อมกับโกยมือขึ้นมือ
ขวาดึงวงพลิกข้อมือเข้าออก 5 จังหวะแล้วม้วนมือนึงดึงวงลัดคอตามจังหวะ (ปฏิบัติ 2 ชุด) แล้ว
ชอยเท้าถอยหลังมือขวาดึงวงระดับไหล่ข้างลำตัวมือซ้ายดึงวงระดับชายพกแล้วค่อย ๆ นั่งลง

ภาพที่ 128

ท่าที่ 9 : ทำข้อมสี่ผ้าปาเต๊ะ

กลุ่มที่ 3 : ปฏิบัติท่าขำเท้าขวาซ้ายขวาเข่งซ้ายปฏิบัติ 7 จังหวะ คนทางขวามือถือ
กะละมังระดับไหล่ คนทางซ้ายมือถือผ้าระดับหน้าอกขำเท้าขวา ซ้าย ขวา แล้วแตะสลับ เดินสวน
สลับที่กัน 5 ชุคมาอยู่ที่เดิม คนที่ถือกะละมังระดับไหล่ย่อเข่าลงตีไหลค์่อย ๆ นั่งลงปฏิบัติ 8
จังหวะ ส่วนคนที่ถือผ้าตีไหลค์ 8 จังหวะ จุ่มผ้าลงในกะละมังแล้วคลี่ผ้าออก ปฏิบัติ 3 ชุค แล้ว
หยิบผ้าปาเต๊ะที่อยู่ในกะละมังที่ผ่านขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตขึ้นมาโชว์

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่ามือทั้งสองจับผ้าตั้งวงระดับหน้าอกแล้วม้วนมือหงาย
ออกแล้วลากผ้าออกข้างลำตัวทำสลับข้างจนหมดท่าที่ 9

ภาพที่ 129

ท่าที่ 10 : ท่าโซว์ผ้า

กลุ่มที่ 3 : ปฏิบัติท่า มือซ้ายแขนตึง มือขวาดึงวงระดับชายพกเท้าขวาเตะหลัง แล้วก้าวเท้าขวาออกไปด้านข้างเท้าซ้ายเตะหลังสลับมือซ้ายขวาแล้วหมุนรอบตัวเองไปทางด้านซ้ายปฏิบัติ 3 ชุดแล้วเดินย่อเท้าเดินถอยหลังเข้าเวที

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่าสลับมือขึ้นลงระดับไหล่ให้ฝ่ามือเข้าหากัน 1 2 3 และ 4 แล้วคบบมือจังหวะที่ 5 ปฏิบัติจนกลุ่มที่ 3 เดินเข้าเวที

ภาพที่ 130

ท่าที่ 11 : ทำเรีงระบำ 1

กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 : ปฏิบัติท่ามือทั้งสองจับผ้าแล้วลุกขึ้นยืนมือซ้ายทำวสะเอว มือขวา นำมาไว้ที่สะเอวขวา เท้าซ้ายยกหน้ากดปลายเท้าลง แล้ววางเท้าซ้ายลงเท้าขวายกหน้ากดปลายเท้า ลงพร้อมกับวาดมือขวาไปด้านข้าง ปฏิบัติสลับกัน 16 ชุค พร้อมกับ

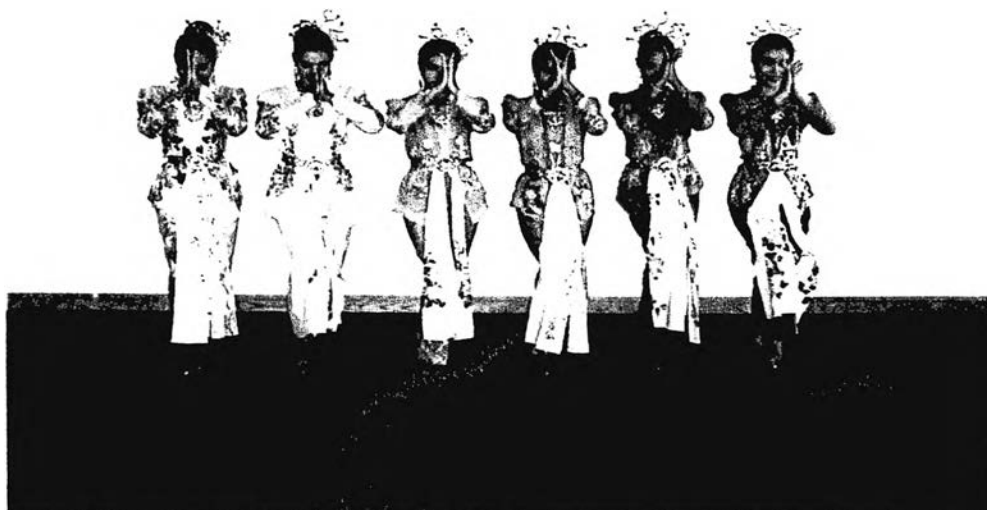
กลุ่มที่ 3 : เดินออกมาปฏิบัติในท่าเดียวกัน พร้อมกับเซดที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แล้วทั้ง 3 กลุ่ม เดินย่อเท้าแปรแถวเป็นวงกลมพร้อมับมือทั้ง 2 คลี่ผ้าออกข้างลำตัว ปฏิบัติ 20 จังหวะ

ภาพที่ 131

ท่าที่ 12 : ทำเรีงระบำ 2

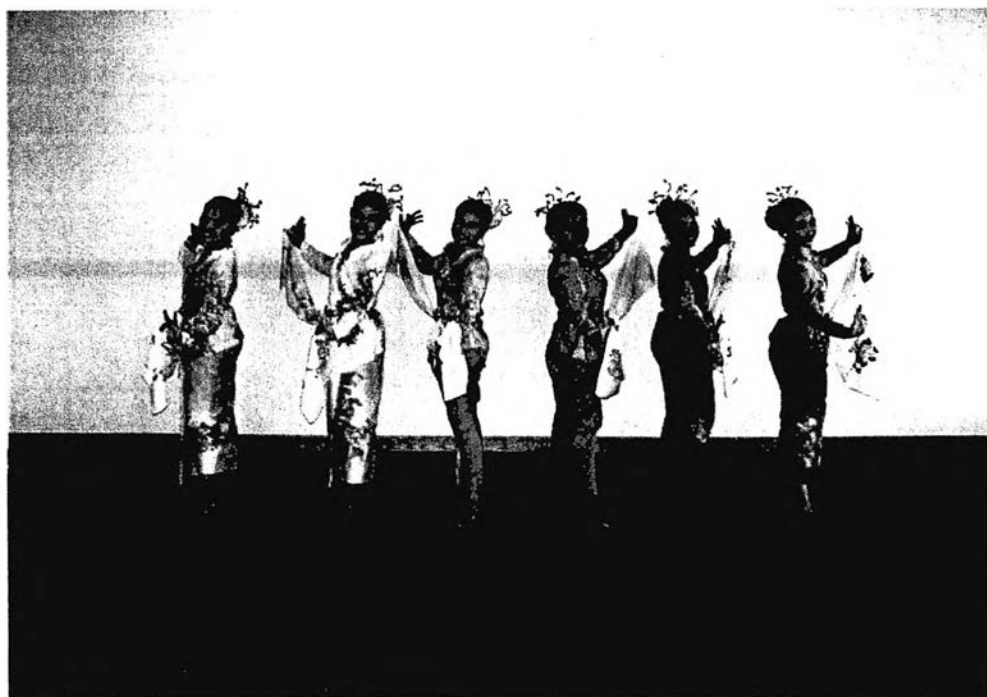
ทั้ง 3 กลุ่ม หันหน้าเข้าหาคู่ขำเท้าตามจังหวะสลับยืนนั่งเป็นวงกลม คนยืนปฏิบัติทำก้าวเท้าซ้ายเปิดสันเท้าขวามือทั้งสองรวบผ้าอยู่ระดับปาก คนนั่งถอนเท้าซ้ายตั้งเท้าขวามืออยู่ระดับปาก แล้วสลับมือซ้ายเข้าออกปฏิบัติ 6 จังหวะ ลูกขึ้นขำเท้าเป็นวงกลมปฏิบัติ 12 จังหวะ

ภาพที่ 132

ท่าที่ 13 : ท่าเรียงระบำ 3

ทั้ง 3 กลุ่ม หันหน้าเข้าในวง มืออยู่ระดับปากคนยืนแตะเท้าขวาแล้วย่ำเท้าหันออกนอกมือ อยู่ระดับชายพกแตะเท้าซ้ายปฏิบัติ 12 จังหวะ แปรแถวออกเป็นแถวปากผนัง โดยกลุ่มที่ 1 เป็นคนนำแถวทั้งสองข้างแล้วออกมาเป็นแถวหน้ากระดานมือทั้งสองจับผ้าคลี่ออกด้านข้างแล้วทำท่าไหว้ย่อเข้าลงเล็กน้อย

ภาพที่ 133

ท่าที่ 14 : ทำเดินเข้า

ทั้ง 3 กลุ่ม ปฏิบัติท่าม้วนมือระดับชายพกเป็นตั้งวง เท้าขวาตะไปด้านข้างย่อเท้าตาม จังหวะแล้วเปลี่ยนเป็นตะเท้าซ้ายไปด้านข้างมือม้วนระดับปากปฏิบัติ 7 จังหวะ หันเข้าเวที แบ่งเป็นด้านละ 3 คน 3 คนด้านซ้ายมือขวาตะไหล่คนหน้ามือซ้ายวาออกข้างลำตัวแล้วย่อเท้า ซ้าย ขวา ซ้าย เท้าขวาตะไปข้าง ปฏิบัติเช่นนี้ เดินเข้าเวทีจนหมดจังหวะ (3 คนทางด้านขวา ปฏิบัติเช่นเดียวกันแต่จะตรงกันข้าม)

ระบำพื้นเมืองภาคใต้ทั้ง 4 ชุด ประกอบด้วย ระบำนารีศรีนคร ระบำลังกาสุกะ ระบำชนไก่ และระบำปาเต๊ะ เป็นระบำที่ผู้ประดิษฐ์ได้วางโครงสร้างของลักษณะเนื้อหาสาระที่สะท้อนถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของภาคใต้ที่แตกต่างกันออกไป โดยระบำนารีศรีนครนั้นผู้ประดิษฐ์ได้นำเสนอสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และแผ่ขยายออกไปจนปักหลักสร้างฐาน เจริญรุ่งเรืองเป็นศาสนาประจำชาติไทยจนถึงปัจจุบัน

ระบำลังกาสุกะ เป็นระบำที่ผู้ประดิษฐ์ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรแห่งนี้ ในส่วนของศาสนาซึ่งได้ขุดพบเทวรูปและพระพุทธรูปแล้วนำมาเลียนแบบประดิษฐ์เป็นท่ารำ โดยได้เน้นในเรื่องของความงามของท่ารำนอกจากการอธิบายเนื้อหาของระบำ ในส่วนของระบำชนไก่ผู้ประดิษฐ์ต้องการอธิบายเนื้อหาของระบำชุดนี้ โดยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนภาคใต้ ในแง่มุมของกีฬาพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมในท้องถิ่น และเพื่อเป็นการสืบสานกีฬาพื้นบ้านชนิดนี้ไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้รักและหวงแหนและสืบทอดต่อไป ส่วนระบำปาเต๊ะเป็นระบำที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต ในเรื่องของการประกอบอาชีพผลิตผ้าปาเต๊ะ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผ้าชั้นดีของจังหวัดยะลาและของภาคใต้ และยังเป็นการปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนหันมานิยมผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่นเพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนและประเทศชาติ

ระบำพื้นเมืองภาคใต้ทั้ง 4 ชุด ผู้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสร้างความบันเทิงใจแก่ผู้ชมแล้ว ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นแง่มุมของการดำเนินชีวิตของประชาชนในภาคใต้ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และศิลปกรรม และยังเป็นการปลุกจิตสำนึกของประชาชนให้มีความรักและหวงแหน ในสิ่งที่บรรพชนได้สร้างสมและวางรากฐานไว้ให้ โดยถ่ายทอดออกมาเป็นระบำพื้นเมืองภาคใต้ที่มีขั้นตอนวิธีการสร้างสรรค์ที่เป็นระบบ ซึ่งจะได้กล่าวในแนวคิดและวิธีการสร้างสรรค์ ระบำพื้นเมืองภาคใต้ในบทต่อไป